

Polityka młodzieżowa w krajach Partnerstwa Wschodniego

Przegląd polityki młodzieżowej w krajach Partnerstwa Wschodniego
i europejskich mechanizmów jej wspierania

Wydawnictwo
FRSE

Home

Polityka młdzieżowa w krajach Partnerstwa Wschodniego

Home

Polityka młodzieżowa w krajach Partnerstwa Wschodniego

Przegląd polityki młodzieżowej w krajach Partnerstwa Wschodniego
i europejskich mechanizmów jej wspierania

Warszawa 2018

Wydawnictwo
FRSE

Polityka młodzieżowa w krajach Partnerstwa Wschodniego

Przegląd polityki młodzieżowej krajów Partnerstwa Wschodniego i europejskich mechanizmów jej wspierania

Autorzy:	Andriy Pavlovych, Mateusz Jeżowski
Współpraca:	Paweł Czaplński, Ewa Raińska-Nowak, Melania Miksiewicz, Agnieszka Rybińska, Kalina Strzałba
Redaktor prowadzący:	Radosław Krąpiec
Korekta:	Jadwiga Marculewicz-Olaś
Projekt graficzny i skład:	Papercut
Druk:	Pracownia Poligraficzno-Introligatorska INTRO-DRUK Anna Dębińska
Wydawca:	Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji Narodowa Agencja Programu Erasmus+ Al. Jerozolimskie 142a, 02-305 Warszawa www.frse.org.pl erasmusplus.org.pl kontakt@frse.org.pl

© Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2018

ISBN: 978-83-65591-55-5

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autora i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za zamieszczoną w niej zawartość merytoryczną.

Dziękujemy za współpracę przy powstawaniu publikacji Ministerstwu Edukacji Narodowej i Ministerstwu Spraw Zagranicznych.

Publikacja bezpłatna

Cytowanie: *Polityka młodzieżowa w krajach Partnerstwa Wschodniego*, Andriy Pavlovych, Mateusz Jeżowski, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2018

Więcej publikacji Wydawnictwa FRSE: www.czytelnia.frse.org.pl

Spis treści

Wstęp	6
Partnerstwo Wschodnie	8
Szczyty Partnerstwa Wschodniego	13
Młodzieżowe fora Partnerstwa Wschodniego	16
Polityka młodzieżowa w krajach Partnerstwa Wschodniego	19
Wyzwania dla młodzieży z krajów Partnerstwa Wschodniego	38
Organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające na rzecz młodzieży w krajach Partnerstwa Wschodniego	40
Wybrane zagraniczne mechanizmy wspierania młodzieży i polityki młodzieżowej w krajach Partnerstwa Wschodniego	45
Wpływ międzynarodowych programów edukacyjnych na organizacje pozarządowe i młodzież w krajach Partnerstwa Wschodniego	82
Wnioski	86
Bibliografia	89
Przypisy	92

Wstęp

W czasie szczytu Partnerstwa Wschodniego w Brukseli 24 listopada 2017 r. padła deklaracja stworzenia specjalnego Pakietu na rzecz Młodzieży, którego konsekwencją jest opublikowany przez Komisję Europejską w czerwcu 2018 r. Pakiet na rzecz Edukacji i Młodzieży (*Youth and Education Package*). Ma on sprzyjać rozwijaniu kompetencji i umiejętności młodych ludzi, zwiększyć ich zaangażowanie obywatelskie, zatrudnienie oraz promować postawy przedsiębiorcze. Niniejsza publikacja powstała, by realizować założenia tej deklaracji oraz wzmacniać współpracę między krajami Partnerstwa Wschodniego i Unii Europejskiej w obszarze młodzieży. W publikacji przedstawiamy programy i działania prowadzone przez Polskę w obszarze młodzieży w krajach Partnerstwa Wschodniego, zamieszczamy przegląd polityk młodzieżowych krajów Partnerstwa Wschodniego, określamy wyzwania stojące przed młodymi ludźmi w tym regionie oraz propozycje wniosków i rekomendacji zmierzających do dalszego zacieśnienia współpracy między Polską, krajami Unii Europejskiej i krajami Partnerstwa Wschodniego w dziedzinie polityki młodzieżowej i pracy z młodymi ludźmi.

Jest to szczególnie ważne zagadnienie z perspektywy Polski. To właśnie nasz kraj jest najbardziej aktywny w Unii Europejskiej, jeśli chodzi o realizację projektów edukacyjnych z udziałem młodych ludzi z krajów Partnerstwa Wschodniego, w ramach zarówno zakończonego już programu Komisji Europejskiej „Młodzież w działaniu”, jak i obowiązującego w latach 2014–2020 programu Erasmus+. Tysiące młodych Polaków wzięły udział w projektach goszczonych w krajach Partnerstwa Wschodniego. Jednocześnie to właśnie Polska jest bardzo atrakcyjnym krajem realizującym projekty mobilności edukacyjnej, najchętniej wybieranym przez młodych Ukraińców i Gruzinów. Wspólne projekty realizowane przez młodzież nie tylko służą zdobywaniu wiedzy, rozwijaniu kompetencji i umiejętności, lecz także budują trwałe mosty pomiędzy narodami.

Jestem przekonany, że Pakiet na rzecz Edukacji i Młodzieży zapewni kontynuację rozpoczętej już dobrej współpracy, przyczyni się do budowania i wzmacniania kapitału społecznego, a tym samym korzystnie wpłynie na sytuację młodych osób w krajach Partnerstwa Wschodniego.

dr Paweł Poszytek
dyrektor generalny Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji

Partnerstwo Wschodnie^{1,2}

Partnerstwo Wschodnie to wspólne przedsięwzięcie państw członkowskich Unii Europejskiej, zainicjowane przez Polskę oraz Szwecję i realizowane w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa od 2009 r. Skierowane jest do sześciu krajów partnerskich Europy Wschodniej i Kaukazu: Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Mołdawii i Ukrainy, a jego głównym celem, zgodnie z treścią wspólnej deklaracji przyjętej podczas pierwszego szczytu Partnerstwa Wschodniego w Pradze (7 maja 2009 r.), jest stworzenie warunków niezbędnych do przyspieszenia procesu stowarzyszenia politycznego i integracji gospodarczej Unii Europejskiej oraz krajów partnerskich.

Początek tej inicjatywy sięga roku 1998, kiedy to Bronisław Geremek, ówczesny minister spraw zagranicznych RP, posłużył się terminem „wymiar wschodni” w odniesieniu do polityki Unii Europejskiej dotyczącej państw Europy Wschodniej. Trzy lata później Ministerstwo Spraw Zagranicznych opracowało dokument „Polityka wschodnia Unii Europejskiej w perspektywie jej rozszerzenia o państwa Europy Środkowo-Wschodniej – polski punkt widzenia”, w którym postulowano zacieśnienie współpracy między krajami Unii Europejskiej z jej wschodnimi sąsiadami. W 2003 r. Komisja Europejska przyjęła dokument dotyczący współpracy UE z krajami sąsiedzkimi – Europejską Politykę Sąsiedztwa³. Zakłada on prowadzenie działań mających na celu budowanie dobrobytu, bezpieczeństwa i stabilności oraz demokratycznych i praworządnych struktur państwowych w krajach sąsiadujących z UE. Europejska Polityka Sąsiedztwa obejmuje 16 państw – sześć krajów Partnerstwa Wschodniego i 10 krajów południowego sąsiedztwa (Algieria, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Libia, Maroko, Palestyna, Tunezja i Syria).

-
1. Źródła danych do wszystkich rozdziałów zostały podane w rozdziale „Bibliografia”. Szczegółowy wykaz odwołań został zamieszczony w rozdziale „Przypisy”.
  2. Rozdział „Partnerstwo Wschodnie” został w całości opracowany na podstawie materiałów Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Źródła do dokumentów podane zostały w przypisach końcowych.

Zadaniem Partnerstwa Wschodniego jest zdecydowane wzmocnienie polityki Unii Europejskiej wobec krajów sprzymierzonych poprzez położenie specjalnego nacisku na wschodni wymiar Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Aby osiągnąć ten cel, Partnerstwo dąży do wspierania reform politycznych i społeczno-gospodarczych w sześciu krajach partnerskich, ułatwiając im zbliżenie z Unią Europejską. Ma ono też promować stabilne relacje i budować zaufanie między wszystkimi zaangażowanymi stronami.

Współpraca w ramach Partnerstwa Wschodniego może mieć wymiar dwustronny, wielostronny i pozarządowy. Wymiar dwustronny to relacje Unii Europejskiej z poszczególnymi krajami partnerskimi. Trzy spośród sześciu: Ukraina, Gruzja i Mołdawia podpisały umowy stowarzyszeniowe (*Association Agreement – AA*), których elementem są także przepisy dotyczące ustanowienia tzw. pogłębionych i kompleksowych stref wolnego handlu (*Deep and Comprehensive Free Trade Area – DCFTA*^{III}). 1 września 2014 r. rozpoczęto tymczasowe stosowanie umów stowarzyszeniowych z Mołdawią i Gruzją. Część polityczna umowy z Ukrainą weszła w życie 1 listopada 2014 r., natomiast wdrażanie części porozumienia dotyczącego wolnego handlu – 1 stycznia 2016 r. Armenia zakończyła negocjacje AA/DCFTA w lipcu 2013 r., ale odstąpiła od podpisania umowy we wrześniu 2013 r. w związku z przystąpieniem do unii celnej (obejmującej również Rosję, Białoruś, Kazachstan i Kirgistan), co stało się w styczniu 2015 r.^{IV}. W grudniu 2015 r. rozpoczęły się negocjacje między UE a Armenią w sprawie ustanowienia nowej podstawy prawnej dalszych relacji (tzw. Nowe Porozumienie Ramowe). Azerbejdżan, który nie negocjował DCFTA, gdyż nie jest członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO), wyraża zainteresowanie podpisaniem porozumienia strategicznego z UE. Białoruś, również pozostająca poza WTO, nie negocjuje umowy stowarzyszeniowej, ale jest zainteresowana ustanowieniem podstawy prawnej relacji z Unią Europejską. Różne cele i oczekiwania poszczególnych krajów Partnerstwa Wschodniego wobec UE wpisują się w wypracowywaną obecnie w Europejskiej Polityce Sąsiedztwa zasadę dyferencjacji. Polega ona na uwzględnianiu różnych interesów, ambicji i poziomu zaangażowania państw partnerskich w kształtowanie ich relacji z Unią Europejską.

Rozwijanie wielostronnej współpracy z krajami Partnerstwa Wschodniego zostało zorganizowane przez Komisję Europejską w ramach czterech platform tematycznych poświęconych:

- » demokracji, dobremu zarządzaniu i stabilności, czyli Platforma 1 – doskonalenie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, reforma administracji publicznej i walka z korupcją;
- » integracji gospodarczej i konwergencji z politykami Unii Europejskiej, czyli Platforma 2 – harmonizacja w sferze regulacyjnej i kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego;
- » bezpieczeństwu energetycznemu, czyli Platforma 3 – wspieranie rozwoju infrastruktury i systemu dywersyfikacji dostaw energii, harmonizacja polityk energetycznych, promowanie energooszczędności i wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- » kontaktom międzyludzkim, czyli Platforma 4 – działania w obszarze edukacji, młodzieży, kultury, wspieranie organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego, wspieranie wymian uczniowskich i studenckich oraz badań i innowacji.

Mapa 1. Kraje Unii Europejskiej (kolor niebieski) i Partnerstwa Wschodniego (kolor pomarańczowy)

Źródło: Wikimedia Commons.

Idea funkcjonowania platform polega na planowaniu, uzgadnianiu i koordynowaniu przedsięwzięć wspierających rozwój współpracy wielostronnej. Każda platforma przyjęła zestaw priorytetów wraz ze stosownym programem działania i na bieżąco przeprowadza ocenę postępów ich realizacji. Zgodnie z Deklaracją praską ze szczytu Partnerstwa Wschodniego z 2009 r. spotkania poszczególnych platform organizowane są dwa razy w roku. Gromadzą one wyższych urzędników ministerstw zaangażowanych w reformy w poszczególnych obszarach z państw Partnerstwa Wschodniego i Unii Europejskiej.

Prace platform tematycznych wspierane są przez 14 paneli eksperckich. Zajmują się one przeglądem i analizą sytuacji w poszczególnych krajach partnerskich pod kątem zagadnień będących przedmiotem prac platform, a także wypracowują rekomendacje działań i propozycje projektów. W ostatnim czasie utworzono nowy panel poświęcony rynkom cyfrowym w odpowiedzi na zgłoszone zainteresowanie przedmiotową tematyką. Uzupełniającą formą współpracy wielostronnej są szkolenia, seminaria i warsztaty powiązane z aktualnymi działaniami platform tematycznych i paneli eksperckich.

W ramach Partnerstwa Wschodniego w 2009 r. zostało utworzone Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego (*Eastern Partnership Civil Society Forum*), którego celem jest zachęcanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego do kontaktów i ułatwiania dialogu między nimi a organami władzy publicznej. Co roku odbywa się Zgromadzenie Forum, na którym omawiana jest strategia wspierania dalszego rozwoju organizacji społeczeństwa obywatelskiego w krajach Partnerstwa Wschodniego. W ramach Forum działa pięć grup roboczych w takich obszarach tematycznych jak: demokracja i prawa człowieka, integracja gospodarcza, środowisko i energetyka, kontakty międzyludzkie oraz polityka społeczna i polityka rynku pracy. Grupy robocze spotykają się raz do roku. Każda grupa ma dwóch koordynatorów wybieranych przez zgromadzenie – jednego z kraju Unii Europejskiej oraz jednego z kraju Partnerstwa Wschodniego. Sprawy związane z edukacją i sytuacją młodzieży podejmowane są podczas posiedzeń grupy roboczej ds. kontaktów międzyludzkich. Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego jest zatem bardzo ważnym instrumentem wspierania realizacji celów w ramach Platformy 4 Partnerstwa.

Partnerstwo Wschodnie jest finansowane przede wszystkim ze środków Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (*European Neighbourhood Instrument – ENI*), którego całkowity budżet na lata 2014–2020 wynosi 15 mld 432 mln 634 tys. euro, z czego ok. 4,1 mld przeznaczono na finansowanie Partnerstwa Wschodniego⁹. Dla porównania – w unijnej perspektywie finansowej na lata 2007–2013 na ten cel przeznaczono ok. 2,4 mld euro.

---

3. Wysokość środków według cen z 2014 r.

Szczyty Partnerstwa Wschodniego⁴

Co dwa lata organizowane są szczyty Partnerstwa Wschodniego, które wyznaczają polityczne kierunki jego rozwoju.

Pierwszy z nich (7 maja 2009 r., Praga) doprowadził do przyjęcia wspólnej deklaracji^{vi}, która ustanowiła Partnerstwo Wschodnie między krajami Unii Europejskiej a krajami partnerskimi Europy Wschodniej. W myśl Deklaracji praskiej kraje uczestniczące zobowiązują się do realizacji partnerstwa na podstawie uznania prawa międzynarodowego oraz podstawowych wartości, takich jak demokracja, praworządność, poszanowanie praw człowieka i obywatela, podstawowych wolności, zasad gospodarki rynkowej, zrównoważonego wzrostu i dobrych rządów. Deklaracja przewidywała także zacieśnienie stosunków dwustronnych i wielostronnych oraz ustanowiła zarys architektury platform tematycznych.

Drugi szczyt Partnerstwa Wschodniego odbywał się w dniach 29–30 września 2011 r. w Warszawie. Był jednym z najważniejszych wydarzeń polskiego przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej. W szczycie uczestniczyło 27 delegacji z państw UE oraz pięć z krajów Partnerstwa. W warszawskim szczycie wzięli udział m.in.: Angela Merkel, kanclerz Niemiec, José Luis Zapatero, premier Hiszpanii, François Fillon, premier Francji, Nick Clegg, wicepremier Wielkiej Brytanii, oraz przedstawiciele unijnych instytucji: Jerzy Buzek, przewodniczący Parlamentu Europejskiego, i Herman Van Rompuy, szef Rady Europejskiej, który przewodniczył obradom szczytu. Warto dodać, że w szczycie nie wzięli udziału przedstawiciele Białorusi.

Warszawski szczyt zakończył się przyjęciem wspólnej deklaracji^{vii}, która potwierdza, że UE jest gotowa wspierać kraje Partnerstwa w ich europejskich aspiracjach. Deklaracja zawiera także zapowiedź kontynuacji negocjacji w sprawie zawarcia umów stowarzyszeniowych z Armenią i Azerbejdżanem. Zadecydowano także o zwiększeniu

---

4. Rozdział „Szczyty Partnerstwa Wschodniego” został w całości opracowany na podstawie materiałów Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Źródła do dokumentów podane zostały w przypisach końcowych.

pomocy finansowej dla krajów Partnerstwa do kwoty 2 mld euro na kolejne dwa lata (2012–2013). Do tej pory miała ona wynosić 600 mln euro na lata 2010–2013.

Trzeci szczyt Partnerstwa Wschodniego odbył się w Wilnie (28–29 listopada 2013 r.). Parafowano wówczas umowy stowarzyszeniowe z Mołdawią i Gruzją, a także umowy o pogłębionej strefie wolnego handlu. W Wilnie podpisano też dwa porozumienia: z Azerbejdżanem o ułatwieniach wizowych i z Gruzją o uczestnictwie w unijnych misjach kryzysowych. Jednak z podpisania umów AA/ DCFTA wycofały się władze Ukrainy, a z parafowania ich – Armenia, która opowiedziała się za integracją z unią celną Rosji, Białorusi i Kazachstanu. Szczyt zakończył się podpisaniem wspólnej deklaracji¹⁰⁰, która jednak nie wniosła nowych elementów do inicjatywy Partnerstwa Wschodniego w stosunku do ustaleń poprzedniego szczytu Partnerstwa w 2011 r.

Czwarty szczyt zorganizowano w Rydze (21–22 maja 2015 r.). Jego uczestnicy podsumowali postęp prac poczyniony od poprzedniego szczytu w Wilnie w 2013 r. i wyznaczyli program na przyszłość. Zakłada on, że UE głęboko angażuje się w kontakty ze wszystkimi sześcioma krajami partnerskimi niezależnie od tego, jakie są plany i ambicje każdego z tych państw w zakresie relacji z Unią^x. Przywódcy uczestniczący w szczycie potwierdzili również znaczenie programów reform w państwach partnerskich oraz potrzebę powołania mocniejszych i bardziej przejrzystych instytucji, wolnych od korupcji. W dyskusjach koncentrowano się na wielostronnych projektach współpracy mających wzmocnić cztery zidentyfikowane priorytetowe obszary: instytucje i dobre rządy, mobilność obywateli, poszerzanie możliwości rynkowych i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego. Ważnym tematem było również rozwiązywanie konfliktów w regionie. Wszyscy uczestnicy szczytu zgodzili się dołożyć wszelkich starań, by doprowadzić do deeskalacji i rozwiązania politycznego kryzysu na Ukrainie.

Podczas ostatniego z dotychczasowych szczytów Partnerstwa Wschodniego (24 listopada 2017 r., Bruksela) przywódcy krajów Unii i Partnerstwa Wschodniego dyskutowali nad tym, jak ściślej współpracować, wzmocnić gospodarkę i społeczeństwo oraz poprawić zarządzanie i komunikację między poszczególnymi stronami Partnerstwa Wschodniego. Przyjęta została wspólna

deklaracja, w której wszyscy przywódcy potwierdzili swoje zaangażowanie na rzecz PW i podkreślili wagę tej inicjatywy. UE potwierdziła w niej, że nadal gotowa jest wspierać integralność terytorialną, niepodległość i suwerenność wszystkich swoich partnerów. Uczestnicy szczytu zaapelowali też o odnowienie wysiłków na rzecz pokojowego i zgodnego z prawem międzynarodowym rozwiązania nierozstrzygniętych konfliktów w regionie. Wyrazili także uznanie dla europejskich aspiracji i europejskiego wyboru partnerów, którzy podpisali układy o stowarzyszeniu z UE: Gruzji, Mołdawii i Ukrainy. Przypomnieli jednocześnie o prawie pozostałych partnerów do samodzielnego wyboru poziomu swojego zaangażowania we współpracę z Unią Europejską. Przywódcy przyjęli też 20 założeń na rok 2020. Określono w nich, jak poprawić warunki życia obywateli wschodnich krajów partnerskich w czterech priorytetowych dziedzinach współpracy ustalonych w Rydze w 2015 r. Zapowiedziano m.in.: silne wsparcie inwestycji w kompetencje i umiejętności młodych ludzi, zwiększanie zaangażowania obywatelskiego oraz zatrudnienia młodzieży, a także wspieranie przedsiębiorczych postaw wśród młodych osób. W deklaracji zapowiedziano powstanie specjalnego Pakietu na rzecz Młodzieży (ang. *Youth package*), będącego mechanizmem ułatwiającym realizację tych celów, a bezpośrednią inspiracją do jego opracowania było III Forum Młodzieży Partnerstwa Wschodniego, które zorganizowano w Warszawie w czerwcu 2017 r. (patrz rozdział „Młodzieżowe fora Partnerstwa Wschodniego”, s. 16).

Młodzieżowe fora Partnerstwa Wschodniego

W 2011 r. w ramach polskiej prezydencji w Radzie Europejskiej Polska wyszła z inicjatywą włączenia tematu współpracy z krajami Partnerstwa Wschodniego do listy priorytetów i zorganizowania wydarzenia dla młodzieży – unijnej konferencji młodzieżowej (*European Youth Event*) w Warszawie^{xi}. Po raz pierwszy liderzy młodzieżowi z krajów Partnerstwa Wschodniego mieli możliwość dyskusyjnego omówienia ważnych spraw dla młodzieży z rówieśnikami z krajów UE. Wydarzenie to stało się inspiracją do zorganizowania w kolejnych latach młodzieżowych forów PW, w ramach tematycznej Platformy 4 Partnerstwa Wschodniego, która jako jedyna dotyczy działań angażujących bezpośrednio obywateli państw UE i Partnerstwa Wschodniego.

Dotychczas zorganizowano trzy młodzieżowe fora Partnerstwa Wschodniego. I Forum Młodzieży w Kownie podczas litewskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej (22–25 października 2013 r.) zgromadziło ok. 200 uczestników: młodych ludzi, badaczy zajmujących się tematyką młodzieży, pracowników młodzieżowych oraz decydentów z krajów Unii Europejskiej i Partnerstwa Wschodniego. Celem forum były m.in.: zwiększenie znaczenia pracy z młodzieżą i efektów uczenia się w edukacji pozaformalnej, podniesienie jej jakości, a także podkreślenie znaczenia współpracy w ramach Młodzieżowego Okna Partnerstwa Wschodniego^{xii}. Konkluzje^{xiii} przyjęte podczas forum dotyczyły m.in.:

- » potrzeby głębszej i bardziej efektywnej współpracy między instytucjami prowadzącymi pozaformalną i formalną edukację na rzecz zatrudnienia młodych ludzi i włączania ich w działania społeczeństwa obywatelskiego;
- » zapewnienia mechanizmów uznawalności kompetencji zdobytych w trakcie edukacji pozaformalnej oraz stworzenia systemów wsparcia dla osób pracujących z młodzieżą;
- » zadbania, by publiczne działania zaspokajały rzeczywiste potrzeby młodych ludzi i były tworzone przy ich aktywnym udziale;

- » zwiększenia wpływu pracy z młodzieżą oraz edukacji pozaformalnej na włączanie i aktywizację młodych ludzi dotkniętych wykluczeniem społecznym i ekonomicznym.

II Forum Młodzieży Partnerstwa Wschodniego zostało zorganizowane w dniach 9–12 lutego 2015 r. w Rydze, w ramach łotewskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Uczestniczyło w nim ponad 250 osób z 30 krajów (młodzież, pracownicy młodzieżowi, przedstawiciele pracodawców, nauczyciele, wykładowcy, badacze oraz przedstawiciele ministerstw, Komisji Europejskiej i organizacji międzynarodowych). Głównym celem forum było nie tylko zacieśnienie współpracy (w tym współpracy międzysektorowej dotyczącej młodzieży) między krajami programu Erasmus+ (unijny program w obszarze kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu na lata 2014–2020) i krajami Partnerstwa Wschodniego, szczególnie w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej, Rady Europy i Organizacji Narodów Zjednoczonych, lecz także wymiana dobrych praktyk oraz rozwój polityki młodzieżowej. W ramach forum wypracowano wiele rekomendacji^{xiv}, które koncentrowały się na następujących obszarach:

- » zaangażowanie i skoordynowanie działań sektora publicznego, prywatnego, pozarządowego, związków zawodowych, przedstawicieli biznesu, służb działających na rzecz zatrudnienia oraz organizacji międzynarodowych w celu wsparcia startu młodych ludzi na rynku pracy, zagwarantowania im zatrudnienia oraz przeciwdziałania bezrobociu;
- » tworzenie synergii między edukacją pozaformalną a edukacją formalną;
- » wspieranie wolontariatu i postaw wolontariackich wśród młodych ludzi;
- » utworzenie przez decydentów mechanizmów ułatwiających ocenę i wspierających znaczenie kompetencji zdobytych w trakcie edukacji pozaformalnej.

III Forum Młodzieży Partnerstwa Wschodniego trwało od 21 do 23 czerwca 2017 r. w Warszawie. Zorganizowały je: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Fundacja Rozwoju Systemu Eduka-

cji we współpracy z Komisją Europejską i Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Warszawskie forum miało podstawowy cel: pogłębienie dialogu o uczestnictwie młodych ludzi w życiu społecznym oraz ich zaangażowaniu w edukację i przedsiębiorczość. W forum wzięło udział ponad 300 uczestników: przedstawiciele organizacji młodzieżowych i pozarządowych, instytucji edukacyjnych, osoby mające wpływ na politykę młodzieżową, a także reprezentanci świata biznesu oraz nauki z krajów Partnerstwa Wschodniego i państw uczestniczących w programie Erasmus+. Rezultatem prac prowadzonych w ramach forum było przygotowanie dwóch grup rekomendacji^{xv}. Pierwsza z nich to rekomendacje dla decydentów:

- » tworzenie i rozwijanie polityki młodzieżowej opartej na wynikach badań, z poszanowaniem zasad transparentności i przy aktywnym udziale organizacji młodzieżowych;
- » stworzenie sprawnych i skutecznych mechanizmów prawnych, finansowych i politycznych, dzięki którym organizacje młodzieżowe mogą w pełni wykorzystać swój potencjał;
- » lepsza koordynacja poszczególnych programów i działań Unii Europejskiej skierowanych do młodych ludzi.

Druą grupą to rekomendacje dla organizacji pracujących z młodzieżą:

- » zintensyfikowanie analizowania potrzeb młodych ludzi oraz monitorowania wydatkowania funduszy UE przeznaczonych na projekty młodzieżowe;
- » zwiększenie zaangażowania w realizację projektów międzynarodowych, w tym projektów wolontariatu;
- » pogłębienie współpracy między światem edukacji pozaformalnej i formalnej.

III Forum Młodzieży miało szczególne znaczenie, ponieważ jego celem było umożliwienie identyfikacji i dyskusji na temat wspólnych wyzwań, zaproponowanie konkretnego działania oraz wypracowanie przesłania do uwzględnienia w deklaracji piątego szczytu Partnerstwa Wschodniego, który miał odbyć się kilka miesięcy po młodzieżowym spotkaniu (w listopadzie 2017 r.).

Polityka młodzieżowa w krajach Partnerstwa Wschodniego⁵

Zgodnie z definicją Rady Europy polityka młodzieżowa obejmuje wszystkie działania państwa na rzecz młodzieży. W wielu państwach świata polityka ta ma charakter międzyresortowy, co wymaga skoordynowanych działań kilku ministerstw, zajmujących się m.in. edukacją, nauką, kulturą, sprawami społecznymi, pracą i zdrowiem^{xvi}. Jej podstawowym celem jest stworzenie dla młodych ludzi odpowiednich warunków funkcjonowania, w tym zapewnienie prawa do edukacji i udziału w życiu politycznym, kulturalnym i społecznym na równi z innymi grupami społecznymi. Dzięki skutecznie prowadzonej polityce młodzieżowej młodzi ludzie mają szansę stać się pełnoprawnymi obywatelami, którzy odgrywają aktywną rolę w społeczeństwie i kształtowaniu rynku pracy.

Definicje pojęcia „młodzież” w poszczególnych krajach zarówno Unii Europejskiej, jak i Partnerstwa Wschodniego różnią się. Odmienne jest też podejście do realizacji polityki młodzieżowej. W niniejszym rozdziale przedstawiono zarys polityki młodzieżowej w każdym z krajów Partnerstwa Wschodniego, opisano główne instytucje i organizacje odpowiedzialne za jej kształtowanie, a także poddano analizie jej finansowanie. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że wszystkie kraje PW mogą w niepełnym wymiarze korzystać z programu Erasmus+, ale nie są państwami uczestniczącymi w programie w rozumieniu art. 24 rozporządzenia ustanawiającego program Erasmus+ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1288/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające Erasmus+: unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające decyzje nr 1719/2006/ WE, 1720/2006/ WE i 1298/2008/WE] i mogą być partnerami międzynarodowych projektów edukacyjnych oraz młodzieżowych. Kraje Partnerstwa Wschodniego korzystają także z oferty Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego oraz są sygnatariuszami

5. Informacje dotyczące PKB, liczby ludności, populacji, współczynnika organizacji i dzietności oraz wieku czynnego i biernego prawa wyborczego krajów Partnerstwa Wschodniego pochodzą z bazy The World Factbook. Szczegółowe źródła informacji dla poszczególnych krajów znajdują się w rozdziale „Bibliografia”.

(oprócz Azerbejdżanu) memorandum o współpracy w dziedzinie młodzieży z Grupą Wyszehradzką.

Prezentowane informacje są aktualne według stanu na czerwiec 2018 r. Należy jednak pamiętać, że w krajach regionu występują częste zmiany kompetencji poszczególnych ministerstw oraz powstają nowe dokumenty dotyczące polityki młodzieżowej.

REPUBLIKA ARMENII

PKB per capita: 7689 euro (2017 r.)

Liczba ludności: 3 045 191 (2017 r.)

Współczynnik urbanizacji: 62,5 proc. (2017 r.)

Współczynnik dzietności: 1,64 (2017 r.)

Populacja młodzieży (14–29 lat): 888 344 (2012 r.)

Wiek czynnego prawa wyborczego: 18

Wiek biernego prawa wyborczego: 18 (wybory samorządowe), 25 (wybory parlamentarne)

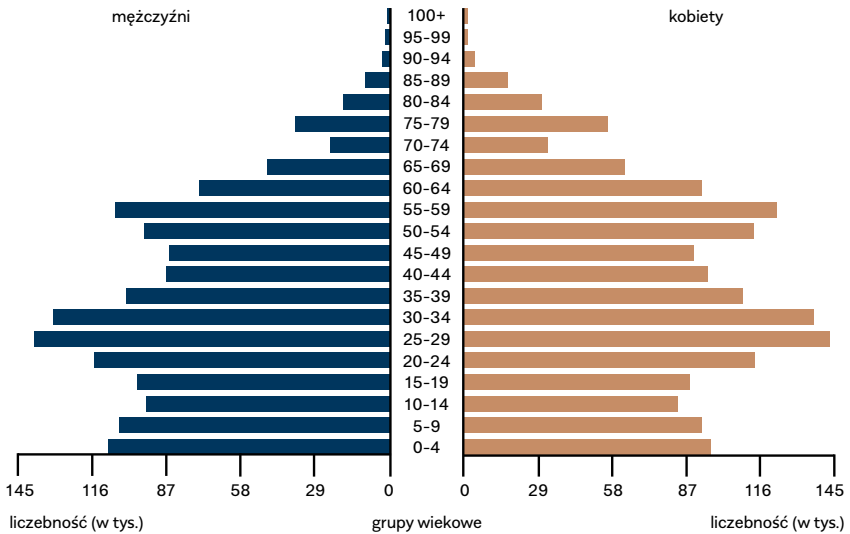
W Republice Armenii za młodzież uznawane są osoby od 16. do 30. roku życia^{xvii}. Według danych Krajowego Urzędu Statystycznego z 2012 r. liczba osób młodych wynosi 888 344, co stanowi ok. 29 proc. ogółu populacji tego kraju.

Systemowe działania na rzecz młodzieży trwają w Armenii od 1995 r. Od tamtej pory

opracowano dwie strategie zawierające długofalowe cele i kierunki rozwoju polityki młodzieżowej: na lata 1999–2001 i 2015–2025^{xviii}. W drugiej z wymienionych strategii skupiono się na zwiększeniu uczestnictwa młodzieży w życiu politycznym, ekonomicznym i kulturalnym. Priorytetowym zadaniem jest także zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla młodzieży wiejskiej, by zapewnić jej równy dostęp do edukacji i kultury, a także do uczestnictwa w życiu politycznym kraju^{xix}. Za wykonanie tych zadań odpowiedzialne są władze zarówno centralne, jak i samorządowe. Rząd składa corocznie sprawozdanie w tym zakresie do Zgromadzenia Narodowego.

Głównym organem odpowiedzialnym za przygotowanie i realizację polityki młodzieżowej jest Ministerstwo Sportu i Młodzieży Armenii. Przygotowuje ono akty prawne, nadzoruje ich wykonywanie oraz opracowuje rekomendacje związane z poprawą i nowelizacją obowiązujących przepisów dotyczących młodzieży. Resort opracowuje i wdraża programy krajowe skierowane do osób młodych, bierze

Rysunek 1. Republika Armenii – piramida wieku (2016 r.)

Źródło: The World Factbook.

udział w opracowaniu budżetu kraju oraz czuwa nad wypełnianiem zobowiązań wynikających z międzynarodowych umów czy programów, wspierając tym samym międzynarodową wymianę młodzieży. Na armeńskim Ministerstwie Sportu i Młodzieży spoczywa także odpowiedzialność za opracowywanie statystyk, analiz i prognoz dotyczących młodych obywateli oraz za prowadzenie dialogu z organizacjami młodzieżowymi (w ramach Rady Publicznej działającej przy ministrze sportu i młodzieży). Pozostałe organa administracji państwowej częściowo zaangażowane w realizację polityki młodzieżowej Armenii to: Ministerstwo Edukacji i Nauki, Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, Ministerstwo Diaspory, Ministerstwo Administracji Terytorialnej i Rozwoju oraz Ministerstwo Kultury. Wyniki ewaluacji strategii państwa na rzecz młodzieży wykazały jednak, że współpraca międzyresortowa jest na niskim poziomie. Okazało się też, że brakuje mechanizmów ułatwiających koordynację działań resortów i partnerów społecznych.

Zgromadzenie Narodowe Republiki Armenii ustanowiło Stałą Komisję ds. Nauki, Edukacji, Kultury i Młodzieży. Komisja zajmuje się konsultowaniem nowych aktów prawnych oraz opiniowaniem

aktów prawnych dla Zgromadzenia Narodowego. W 2004 r. w ramach Stałej Komisji ds. Nauki, Edukacji, Kultury i Młodzieży został powołany Parlament Młodzieży, który rok później przekształcono w organizację pozarządową. Jego głównym zadaniem jest wspieranie uczestnictwa młodzieży w procesie legislacyjnym oraz zwiększanie zaangażowania młodych obywateli Armenii w życie polityczne kraju.

Znacznie wcześniej, bo w 1997 r., została utworzona Narodowa Rada Młodzieżowa Armenii, która formalnie wciąż jest pełnoprawnym członkiem Europejskiego Forum Młodzieży, chociaż de facto od lat nie prowadzi żadnej działalności ani nie jest rozpoznawalna w kraju.

Z kolei w 2001 r. rząd Armenii utworzył Panormiańskie Międzynarodowe Centrum Młodzieżowe, które w 2010 r. zostało przemianowane na Młodzieżową Fundację Armenii. Zajmuje się ona realizowaniem programów związanych z edukacją, nauką, ze wspieraniem przedsiębiorczości i z wychowaniem patriotycznym. W fundacji szczególną wagę przykładają się do działań panormiańskich, wspierających dialog między młodymi Ormianami z całego świata. Ma to wyjątkowe znaczenie w przypadku Armenii – kraju, w którym mieszka mniej Ormian niż poza jego granicami. Fundacja odpowiedzialna jest także za promowanie dziedzictwa kulturowego, edukacji i historii Armenii w kraju oraz za granicą.

W 2013 r. przy Ministerstwie Sportu i Młodzieży zostało utworzone Centrum Organizacji Wydarzeń Młodzieżowych (*Youth Event Holding Center*). Działa ono jako agencja rządowa wdrażająca państwową politykę młodzieżową. W ramach centrum funkcjonuje Instytut Badań nad Młodzieżą, który prowadzi badania nad takimi zagadnieniami jak zatrudnienie młodzieży, rozwój III sektora oraz relacje rynku pracy i systemu edukacji. Począwszy od 2016 r., instytut prowadzi badanie dotyczące pracy z młodzieżą oraz poświęcone pracownikom młodzieżowym. Wyniki wspomnianego badania mają zostać wykorzystane przy tworzeniu nowej państwowej strategii pracy z młodymi ludźmi. Ponadto jednym z najważniejszych działań centrum jest wspieranie stolic młodzieżowych Europy, które są co roku wybierane i promują pracę z młodzieżą na poziomie lokalnym.

Współpraca zagraniczna jest jednym z priorytetów młodzieżowej strategii Armenii. Wspierane są programy wymiany międzynarodowo-

wej promującej dialog międzykulturowy, historię i kulturę Armenii. Państwo to podpisało również umowy o współpracy dwustronnej w dziedzinie młodzieży z takimi krajami jak: Białoruś, Indie, Izrael, Turkmenistan, Tadżykistan, Kazachstan, Mołdawia, Kirgistan i Azerbejdżan. Natomiast organizacje młodzieżowe z Armenii współpracują z partnerami z krajów Wspólnoty Niepodległych Państw i Unii Europejskiej, a także z Radą Europy, Bankiem Światowym, Organizacją Narodów Zjednoczonych, Korpusem Pokoju oraz Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

Szacuje się, że na działania państwa związane ze wspieraniem młodzieży i z rozwojem polityki młodzieżowej rząd Armenii przeznaczył w 2017 r. 1 mln 452 tys. 341 euro, co stanowi kilkuprocentowy wzrost w stosunku do lat 2015–2016.

REPUBLIKA AZERBEJDŻANU

Zgodnie z Ustawą o polityce młodzieżowej z 2 kwietnia 2002 r. za młodzież uznaje się w Azerbejdżanie osoby w wieku 14–29 lat^{xx}. Ta grupa wiekowa stanowi ok. 29 proc. ogólnej liczby ludności Azerbejdżanu.

Zgodnie z treścią wspomnianej wyżej ustawy głównym celem polityki młodzieżowej

Azerbejdżanu jest wsparcie młodych ludzi w rozwijaniu kompetencji i umiejętności, przeciwdziałanie problemom społecznym oraz zagwarantowanie ochrony praw młodzieży^{xxx}. Ustawa wylicza sześć kluczowych obszarów: duchowy, etyczny i dotyczący edukacji kulturalnej; wsparcie dla młodzieży utalentowanej; zdrowie i wychowanie fizyczne; rynek pracy; wsparcie dla młodych rodzin oraz wsparcie dla organizacji młodzieżowych.

Kluczowym organem odpowiedzialnym za realizację polityki młodzieżowej w tym kraju jest Ministerstwo Młodzieży i Sportu

PKB per capita: 14 701 euro (2017 r.)

Liczba ludności: 9 961 396 (2017 r.)

Współczynnik urbanizacji: 55,2 proc. (2017 r.)

Współczynnik dzietności: 1,89 (2017 r.)

Populacja młodzieży (16–30 lat): 2 900 000
(dane szacunkowe, 2011 r.)

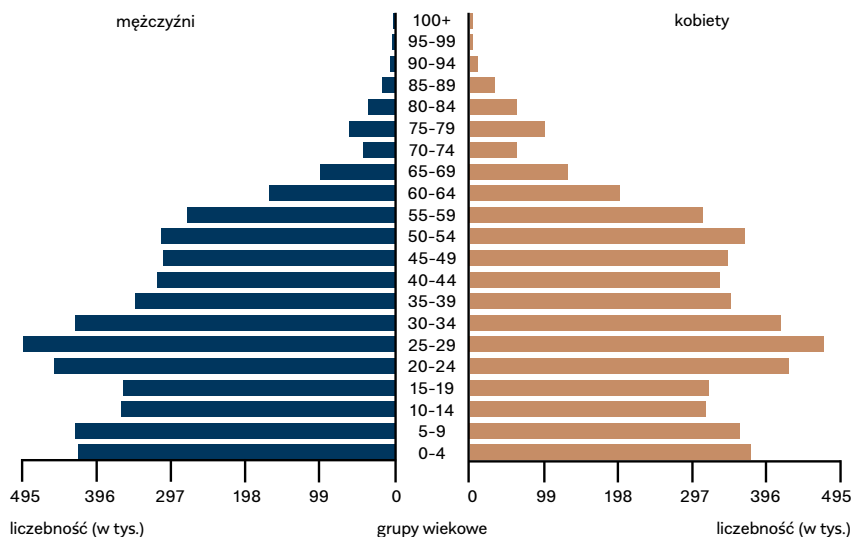
Wiek czynnego prawa wyborczego: 18

Wiek biernego prawa wyborczego: 25

utworzone w 1994 r. Głównymi jego zadaniami są: zapewnienie młodym ludziom warunków do rozwoju (zgodnie z Ustawą o polityce młodzieżowej), a także promocja wartości narodowych i nadzór nad organizacjami młodzieżowymi. Ministerstwo odpowiedzialne jest również za realizację programu „Młodzież Azerbejdżanu 2011–2015”, który stanowi podstawowe narzędzie wykonawcze Ustawy o polityce młodzieżowej^{xxii}.

W 2004 r. w Baku powstała międzynarodowa platforma Konferencji Islamskiej Forum Młodzieży na rzecz Dialogu i Współpracy, której celem jest rozwój wspólnej polityki młodzieżowej krajów zrzeszonych w Organizacji Współpracy Islamskiej (*Organisation of Islamic Cooperation*). W kwietniu 2018 r. w Baku po raz czwarty spotkali się natomiast ministrowie odpowiedzialni za sport i młodzież krajów islamskich. Jest to ważny kierunek współpracy międzynarodowej w dziedzinie młodzieży w Azerbejdżanie. Państwo to aktywnie współpracuje też z Radą Europy i Organizacją Narodów Zjednoczonych.

Rys. 2. Republika Azerbejdżanu – piramida wieku (2016 r.)

Źródło: The World Factbook.

Ważną rolę w kształtowaniu polityki młodzieżowej odgrywa, podlegająca prezydentowi, Młodzieżowa Fundacja Azerbejdżanu^{xxiii}. Wspiera ona działania na rzecz młodych ludzi w takich obszarach jak nauka, edukacja i kultura, przyznając granty na realizację działań, w tym projektów międzynarodowych. Według raportów fundacji od początku jej powstania w grudniu 2011 r. dofinansowała ona 3909 projektów^{xxiv}. Jest to unikalny w skali krajów Partnerstwa Wschodniego (i nie tylko) przykład tak dużego państwowego funduszu wspierającego inicjatywy i projekty młodzieżowe.

Niestety, obserwowane są trudności w przekazywaniu środków finansowych przez programy międzynarodowe beneficjentom w Azerbejdżanie. W 2014 r. została przyjęta uchwała o obowiązku rejestracji zagranicznych instytucji donacyjnych, które powinny otrzymać zgodę na działalność grantodawczą w Azerbejdżanie. System ten w znaczącym stopniu utrudnia przekazywanie środków organizacjom pozarządowym z zagranicy.

W Azerbejdżanie działa Zgromadzenie Narodowe Organizacji Młodzieżowych Republiki Azerbejdżanu (NAYORA)^{xxv}. Ustanowione zostało w 1995 r. przez 11 organizacji, a obecnie zrzesza 124 podmioty. Do jego podstawowych zadań należą: koordynacja działań organizacji stowarzyszonych, prowadzenie działań dla zwiększenia uczestnictwa młodzieży w życiu politycznym, reprezentacja organizacji młodzieżowych na szczeblu regionalnym i krajowym oraz wspieranie dialogu, współpracy i wymiany dobrych praktyk między organizacjami stowarzyszonymi. NAYORA reprezentuje Azerbejdżan na poziomie międzynarodowym, w tym także jako pełnoprawny członek Europejskiego Forum Młodzieży.

Według danych z 2012 r. budżet Ministerstwa Młodzieży i Sportu wyniósł 28 mln 452 tys. 700 euro, brak jednak informacji, jaka jego część została przeznaczona na działania wspierające osoby młode.

REPUBLIKA BIAŁORUSI

PKB per capita: 15 756 euro (2017 r.)

Liczba ludności: 9 498 700 (2016 r.)

Współczynnik urbanizacji: 77,4 proc. (2017 r.)

Współczynnik dzietności: 1,48 (2017 r.)

Populacja młodzieży (14–31 lat): 1 992 512 (2017 r.)

Wiek czynnego prawa wyborczego: 18

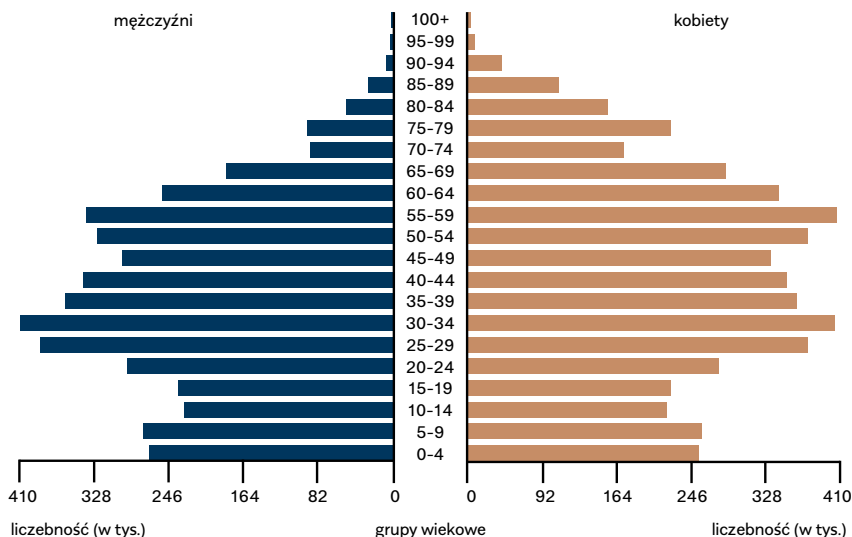
Wiek biernego prawa wyborczego: 21 (Izba Reprezentantów Zgromadzenia Narodowego Republiki Białorusi), 30 (Rada Republiki Zgromadzenia Narodowego Republiki Białorusi)

Zgodnie z Ustawą o podstawach państwowej polityki młodzieżowej z 7 grudnia 2009 r., która stanowi fundament strategii państwa na rzecz młodzieży, uznaje się za nią osoby od 14. do 31. roku życia^{xxvi}. Stanowią one ok. 20 proc. ogólnej liczby ludności Białorusi.

Konstytucja Republiki Białorusi z 1994 r. stanowi, że głównymi celami działań

państwa na rzecz młodych ludzi są: wsparcie edukacji, rozwoju duchowego, etycznego i fizycznego młodzieży, stworzenie warunków do nieskrępowanego uczestnictwa w życiu politycznym,

Rys. 3. Białoruś – piramida wieku (2016 r.)

Źródło: The World Factbook.

społecznym, gospodarczym i kulturalnym oraz zapewnienie społeczne, finansowe i prawne wsparcia osób młodych w realizacji ich życiowych celów^{xxvii}. Pozostałe akty prawne wpływające na kształtowanie polityki Białorusi wobec młodzieży to m.in.:

- » Ustawa o podstawach polityki młodzieżowej^{xxviii} (z 7 grudnia 2009 r.), która reguluje podstawowe kwestie związane z rozwojem i ze wsparciem ekonomicznym oraz społecznym młodych Białorusinów, a także kierunki rozwoju polityki młodzieżowej państwa;
- » Ustawa o państwowym wsparciu na rzecz białoruskich organizacji publicznych działających na rzecz dzieci i młodzieży^{xxix} (z 9 listopada 1999 r.);
- » Kodeks edukacyjny^{xxx} (z 13 stycznia 2011 r.).

Ważne uregulowania dotyczące osób młodych pojawiają się także w Programie Narodowej Strategii Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego na lata 2016–2020 (z 15 grudnia 2016 r.). Jednym z jego pięciu priorytetów jest rozwój potencjału młodego pokolenia, które powinno być angażowane w tworzenie i rozwój gospodarki opartej na wiedzy^{xxxi}. Drugim ważnym programem rządowym jest Polityka Młodzieżowa, działająca w ramach szerszego programu Edukacja i Polityka Młodzieżowa na lata 2016–2020, przyjętego 28 marca 2016 r.^{xxxii}. Jego celem jest wspieranie aktywnego obywatelstwa i patriotycznych postaw u osób młodych oraz angażowanie ich w działania na rzecz kraju.

Głównym organem odpowiedzialnym za realizację polityki wobec młodzieży jest Ministerstwo Edukacji, które nadzoruje działania w zakresie: edukacji obywatelskiej i patriotycznej młodzieży, zdrowia, wsparcia dla młodych rodzin, młodzieży uczącej się i młodzieży wybitnie uzdolnionej, promowania zatrudnienia, ochrony prawa do zrzeszania się i wsparcia dla współpracy międzynarodowej. Zgodnie z założeniami obydwu wspomnianych wyżej programów politykę młodzieżową kształtują również: Ministerstwo Architektury i Budownictwa, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Kultury, Ministerstwo Zasobów Naturalnych i Ochrony Środowiska, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Ministerstwo Obrony, Ministerstwo Komunikacji i Informacji, Ministerstwo Rolnictwa i Żywności, Ministerstwo Transportu, Ministerstwo Pracy i Ochrony Socjalnej,

Ministerstwo Sytuacji Nadzwyczajnych, Ministerstwo Finansów oraz Ministerstwo Gospodarki.

Realizacja polityki młodzieżowej, zgodnie z Ustawą o podstawach państwowej polityki młodzieżowej, jest finansowana głównie z budżetu państwa oraz budżetów lokalnych. W 2016 r. wsparcie na szczeblu centralnym na rzecz rozwoju polityki młodzieżowej wyniosło 613 mln 636 tys. 017 euro.

Białoruś podpisała dwustronne umowy o współpracy w dziedzinie edukacji, nauki, polityki młodzieżowej i sportu z takimi państwami jak: Armenia, Azerbejdżan, Gruzja, Serbia, Arabia Saudyjska, Chiny, Mołdawia, Pakistan, Rosja i Turcja. Kierunki rozwoju białoruskiej polityki młodzieżowej wyznaczają także Związek Rosji i Białorusi, Wspólnota Niepodległych Państw oraz w mniejszym stopniu Partnerstwo Wschodnie.

W 1992 r. została utworzona Białoruska Rada Organizacji Młodzieżowych RADA. Oficjalnie zarejestrowano ją pięć lat później i działa ona jako platforma reprezentująca sektor organizacji młodzieżowych w kraju i za granicą. W 2006 r. na mocy decyzji Sądu Najwyższego RADA została oficjalnie rozwiązana i od tej pory nie jest uznawana przez władze krajowe. Mimo to pozostaje pełnoprawnym członkiem Europejskiego Forum Młodzieży, zrzesza ponad 20 organizacji i grup nieformalnych oraz kontynuuje reprezentowanie Białorusi na poziomie międzynarodowym. W 2014 r. RADA zarejestrowała techniczne biuro w Wilnie, by uzyskać ponownie osobowość prawną i większą przejrzystość działań.

Z kolei nieuznawany przez Europejskie Forum Młodzieży jest utworzony w 2003 r. Białoruski Komitet Organizacji Młodzieżowych. Chociaż nie prowadzi on szerzej zakrojonych działań, władze państwowe kwalifikują go jako oficjalną radę młodzieżową.

Białoruś może się pochwalić największą w Europie młodzieżową organizacją narodową – to Białoruski Republikański Związek Młodzieży (BRSM), który liczy ponad pół miliona członków i otrzymuje 98 proc. całkowitego budżetu kraju przewidzianego dla organizacji młodzieżowych. BRSM skupia się na takich kierunkach działań jak: wychowanie patriotyczne, wolontariat, organizacja czasu wolnego, zatrudnianie młodzieży i technologie cyfrowe. Jest to flagowa

inicjatywa państwa białoruskiego, w pełni przedstawiająca model pracy z młodzieżą na wzór Komunistycznego Związku Młodzieży z czasów Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Polityka młodzieżowa jest na Białorusi całkowicie kontrolowana przez władze. W rezultacie organizacje pozarządowe nie mają szansy na zdobycie finansowania niezależnego od państwa. Organizacje międzynarodowe napotykać poważne utrudnienia w prowadzeniu programów grantowych na Białorusi, gdzie obowiązuje wymóg zdobycia zgody od władz krajowych na realizację działań finansowanych ze środków zagranicznych.

GRUZJA

W gruzińskim porządku prawnym nie występuje jednoznaczna definicja młodzieży. Krajowa Polityka Młodzieżowa definiuje młodzież jako osoby w wieku 14–29 lat^{xxxiii}, natomiast Gruzjiński Urząd Statystyczny posługuje się kategoriami 10–14, 15–19, 20–24 i 25–29 lat^{xxxiv}. Szacuje się, że osoby młode stanowią ok. 20 proc. ogólnej liczby mieszkańców Gruzji.

PKB per capita: 8 980 euro (2017 r.)

Liczba ludności: 3 718 200 (2017 r.)

Współczynnik urbanizacji: 54 proc. (2017 r.)

Współczynnik dzietności: 1,76 (2017 r.)

Populacja młodzieży (15–29 lat)⁶: 746 100 (2016 r.)

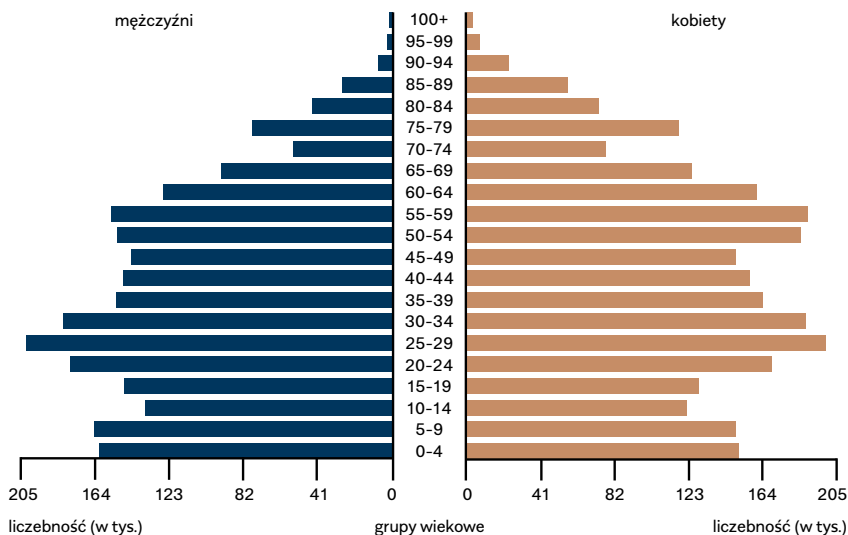
Wiek czynnego prawa wyborczego: 18

Wiek biernego prawa wyborczego: 25

Podstawę prawną polityki młodzieżowej w Gruzji stanowią Ustawa o krajowym wsparciu organizacji dziecięcych i młodzieżowych z dnia 22 czerwca 1999 r.^{xxxv}, Ustawa o ochronie nieletnich z dnia 28 września 2001 r.^{xxxvi} oraz przede wszystkim Krajowa Polityka Młodzieżowa z 2 kwietnia 2014 r.^{xxxvii}, która powstała, by młodzi ludzie mogli w pełni wykorzystać swój potencjał, a także by stworzyć mechanizmy sprzyjające ich zaangażowaniu we wszystkie sfery życia publicznego.

6. Dane statystyczne dostępne dla kohorty wiekowej 15-29 lat, pomimo, że za młodzież uznaje się osoby w wieku 14-29 lat.

Rysunek 4. Gruzja – piramida wieku (2016 r.)

Źródło: The World Factbook.

5 marca 2015 r. został przyjęty Plan działania dla gruzińskiej młodzieży, który jest kluczowym dokumentem wdrażania polityki dla tej grupy obywateli^[xxviii]. Wskazuje on najistotniejsze działania państwa na rzecz młodzieży, powtarza założenia istniejących już dokumentów i proponuje kilka nowych rozwiązań: wsparcie pracy z młodzieżą, zwiększenie uznawalności rezultatów pracy z młodzieżą i wsparcie uczestnictwa młodych ludzi w działaniach i programach międzynarodowych.

Za koordynację działań w ramach Planu działania dla gruzińskiej młodzieży odpowiada Ministerstwo Edukacji i Nauki. Resort ten pod koniec 2017 r., w związku z restrukturyzacją rządu, przejął to zadanie od zlikwidowanego Ministerstwa Sportu i Młodzieży. W ramach ministerstwa działa Departament Zarządzania Polityką Młodzieżową, do którego zadań należą m.in.: wspieranie młodych osób w wejściu na rynek pracy, opracowywanie legislacji dotyczącej młodzieży, wspieranie samorządu studenckiego, wspomaganie młodzieży mającej szczególne potrzeby (mniejszości etnicznych, przesiedlonych czy młodzieży z mniejszymi szansami),

wspieranie budowy społeczeństwa obywatelskiego, wspieranie uczestnictwa w programach międzynarodowych i promocja edukacji pozaformalnej. Przy ministerstwie od 2007 r. działa też Narodowe Centrum Dzieci i Młodzieży. Zajmuje się ono realizacją programów wspierających młodzież, w tym poprzez prowadzenie ośrodków edukacyjnych i klubów oraz angażowanie się w działania innych jednostek samorządu lokalnego, które pracują z młodzieżą. Centrum prowadzi też regularny monitoring sytuacji dzieci i młodzieży w Gruzji.

Przy ministerstwie działa ponadto Fundacja Rozwoju Dzieci i Młodzieży. Od 2000 r. pełni ona funkcję agencji rządowej wspierającej rozwój i wdrażanie polityki młodzieżowej oraz zapewniającej aktywny udział młodzieży w życiu społecznym.

Gruzja jest także zaangażowana w międzynarodowe działania na rzecz młodych osób. W tym zakresie podpisano umowy bilateralne z takimi państwami jak: Litwa, Armenia, Azerbejdżan, Turcja, Ukraina, Mołdawia i Iran. W Gruzji regularnie organizowane jest również Forum Organizacji Młodzieżowych będące ważnym elementem wsparcia sektora młodzieży oraz rozwoju dialogu usystematyzowanego.

Narodowa Rada Organizacji Młodzieżowych zrzesza obecnie ponad 45 organizacji pozarządowych pracujących na rzecz osób młodych. Została ustanowiona w 1995 r. i jest pełnoprawnym członkiem Europejskiego Forum Młodzieży.

Budżet Ministerstwa Sportu i Młodzieży przeznaczony na działania związane z młodymi osobami był systematycznie zmniejszany w latach 2011–2017 z 3 mln 763 tys. 273 do 1 mln 341 tys. 570 euro, co oznacza spadek nakładów aż o 64,5 proc. Cięcia te skutkują drastycznym zmniejszeniem liczby programów rządowych skierowanych do młodzieży – z 11 w roku 2011 do czterech w roku 2017.

REPUBLIKA MOŁDAWII

PKB per capita: 4 909 euro (2017 r.)

Liczba ludności: 3 474 121 (2017 r.)

Współczynnik urbanizacji: 45,2 proc. (2017 r.)

Współczynnik dzietności: 1,57 (2017 r.)

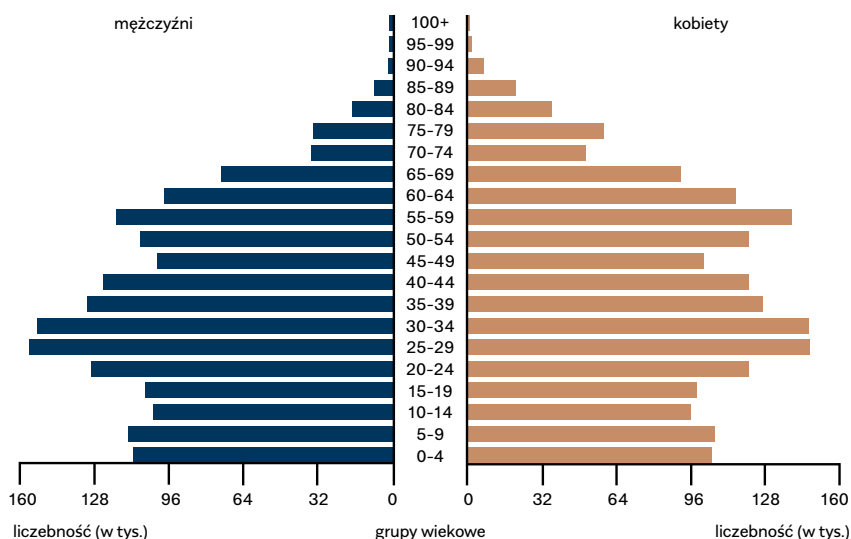
Populacja młodzieży (15–29 lat): 740 000 (2017 r.)

Wiek czynnego prawa wyborczego: 18

Wiek biernego prawa wyborczego: 18

Według Ustawy o młodzieży z dnia 11 lutego 1999 r.^{xxxix} za młodzież uznaje się osoby od 16. do 30. roku życia, jednak w krajowych statystykach występuje grupa wiekowa 15–29 lat^{xl}. Według szacunkowych danych z 2017 r. liczba osób w wieku 15–29 wynosi w Mołdawii ok. 740 tys., co stanowi blisko 21 proc. ludności kraju.

Rys. 5. Republika Mołdawii – piramida wieku (2016 r.)

Źródło: The World Factbook.

Głównym celem polityki młodzieżowej Mołdawii jest stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju młodych ludzi i zapewnienia im dostępu do społecznego, politycznego i gospodarczego uczestnictwa w życiu kraju^{xli}. Realizowane jest to poprzez wspie-

ranie (samo-)zatrudnienia, zwiększenie dostępu do edukacji i ochrony zdrowia, rozwijanie struktur wspierających uczestnictwo młodzieży w życiu społecznym, kulturalnym, politycznym i gospodarczym oraz ułatwianie dostępu do informacji o szeroko pojętych możliwościach dla młodych ludzi. Podstawowym aktem prawnym, który reguluje wyżej wspomniane kwestie, jest Ustawa o młodzieży z 11 lutego 1999 r., znowelizowana 23 września 2016 r.^{xlii}. Warto także wspomnieć o Krajowej Strategii na rzecz Młodzieży na lata 2009–2014 oraz o Ustawie o wolontariacie z 24 września 2010 r.

Zadania związane z kształtowaniem polityki młodzieżowej przejęto w 2017 r., od zlikwidowanego Ministerstwa Młodzieży i Sportu, Ministerstwo Edukacji, Kultury i Badań Naukowych. Odpowiada ono za planowanie, realizację, monitoring i ewaluację krajowej polityki młodzieżowej. Przedstawiciele ministerstwa są członkami Europejskiego Komitetu Sterującego na rzecz Młodzieży Rady Europy (CDEJ – *Comité Directeur européen pour la coopération intergouvernementale dans le domaine de la jeunesse*), a także Europejskiego Centrum Wiedzy o Polityce Młodzieżowej (*European Knowledge Centre for Youth Policy*). Drugim organem zajmującym się monitoringiem i ewaluacją krajowej polityki młodzieżowej jest Komisja Parlamentarna ds. Kultury, Nauki, Edukacji, Młodzieży, Sportu i Mediów. Pozostałe resorty zaangażowane w kształtowanie polityki młodzieżowej to: Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Budownictwa, Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Pracy, Opieki Społecznej i Rodziny oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Natomiast mołdawskie organizacje młodzieżowe reprezentuje, założona w 1999 r., Narodowa Rada Młodzieży^{xliii}. Jej podstawowym zadaniem jest dbanie o interesy zrzeszonych organizacji oraz prowadzenie działań na rzecz młodzieży w ramach projektów edukacji formalnej i pozaformalnej. Rada zrzesza 58 organizacji i jest pełnoprawnym członkiem Europejskiego Forum Młodzieży i Międzynarodowej Rady Frankofonii oraz Centrum Informacji o Zatrudnieniu i Kształceniu (CIJEF – *Centre d'information des jeunes sur l'emploi et la formation*).

Według danych mołdawskiego Ministerstwa Finansów z 2008 r. wydatki z budżetu państwa przeznaczone na realizację polityki

młodzieżowej można oszacować na ok. 9 mln 451 tys. 300 euro^{XLIV}. Składają się na to środki na rozwój centrów młodzieżowych, wsparcie dla młodych przedsiębiorców i stypendia dla studentów.

UKRAINA

PKB per capita: 7 370 euro (2017 r.)

Liczba ludności: 42 805 731 (2015 r.)

Współczynnik urbanizacji: 70,1 proc. (2017 r.)

Współczynnik dzietności: 1,54 (2017 r.)

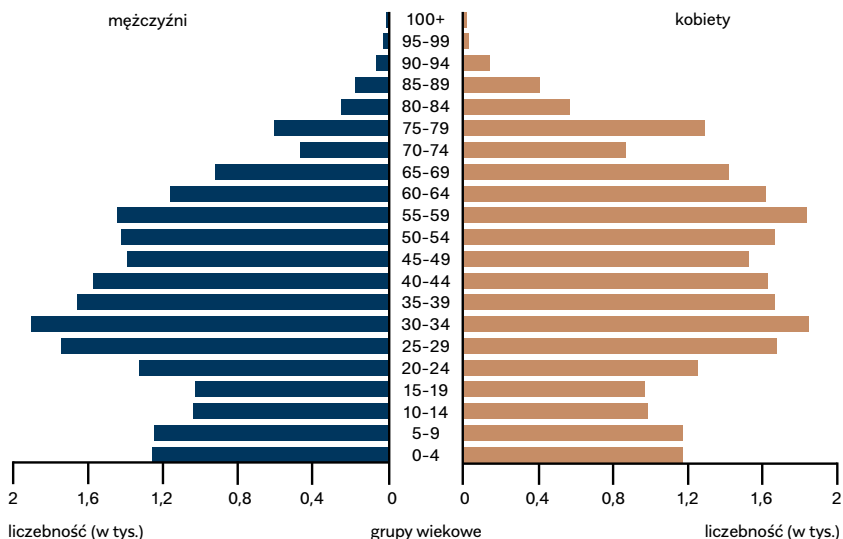
Populacja młodzieży (14–35 lat): 11 700 000 (2015 r.)

Wiek czynnego prawa wyborczego: 18

Wiek biernego prawa wyborczego: 21

Zgodnie z Ustawą o wspieraniu społecznego rozwoju młodzieży z dnia 5 lutego 1993 r. za młodzież uznawane są na Ukrainie osoby w wieku od 14 do 35 lat^{XLV}. Według danych z 2015 r. grupa ta liczy 11 mln 700 tys. osób, co stanowi ok. 32 proc. całkowitej liczby ludności Ukrainy^{XLVI}.

Rys. 6. Ukraina – piramida wieku (2016 r.)

Źródło: The World Factbook.

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym spraw młodzieży na Ukrainie jest Ustawa o wspieraniu społecznego rozwoju ludzi młodych z 5 lutego 1993 r. (z poprawkami wnoszonymi sukcesywnie do roku 2017)^{xlvii}. Określa ona kluczowe założenia ukraińskiej polityki wobec młodzieży, czyli m.in.: poszanowanie wartości, praw człowieka, dziedzictwa kulturowego i historii, aktywne uczestnictwo młodzieży w rozwoju i we wdrażaniu polityk oraz programów jej dotyczących, uwzględnianie potrzeb młodych obywateli oraz powiązanie tych potrzeb z możliwościami ekonomicznymi kraju, dostęp do usług społecznych oraz tworzenie poczucia bezpieczeństwa dla młodzieży, odpowiedzialność kraju za stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi i samorozwojowi młodego pokolenia, a także łączenie wysiłków poszczególnych resortów na rzecz młodzieży.

Powyższe założenia znajdują odzwierciedlenie w programie Młodzię Ukrainy na lata 2016–2020^{xlviii} oraz w Strategii Edukacji Patriotycznej na lata 2016–2020^{xlix}. Ważne uregulowania z punktu widzenia pracy z młodzieżą i uczestnictwa w edukacji pozaformalnej znajdują się w Krajowym Programie Pracowników Młodzieżowych.

Mimo że Ukraina nie ma jednolitej strategii na rzecz młodzieży, najważniejsze wyzwania w zakresie opisywanej problematyki zostały sformułowane w dokumencie Strategia Rozwoju Krajowej Polityki Młodzieżowej do 2020 r.^{li}. Dotyczą one rozwoju polityki młodzieżowej opartej na wiedzy i wynikach badań, utworzenia bardziej skoordynowanych mechanizmów współpracy między poszczególnymi resortami oraz jasnego zdefiniowania praw i obowiązków młodzieży. Strategia nie zawiera jednak planu ani kalendarium, które pomogłyby we wdrożeniu niezbędnych działań. W związku z reformami uchwalonymi w 2014 r. Ministerstwo Młodzieży i Sportu we współpracy z Centrum na rzecz Reform opracowały dokument Droga do reform – polityka młodzieżowa na Ukrainie na lata 2016–2020^{lii}. Określa on główne obszary reform, wskazuje narzędzia do ich przeprowadzenia oraz proponuje zestaw wskaźników mierzących skuteczność podjętych działań. Proponowana reforma ma na celu przede wszystkim stworzenie prężnie działającego sektora pracy z młodzieżą i zwiększenie uczestnictwa młodych ludzi w życiu społecznym, politycznym, kulturalnym i ekonomicznym kraju. Dokument ten zakłada do 2020 r. zwiększenie do 50 proc. odsetka młodych osób korzystających z programów dla młodzieży (w 2015 r. odsetek ten wynosił 13,8 proc.), obniżenie o 20 proc.

liczby młodocianych przestępców, stworzenie lepszych warunków do rozwoju przedsiębiorczości wśród młodych osób, opracowanie kompleksowego systemu edukacji pozaformalnej i towarzyszącego mu systemu szkolenia pracowników młodzieżowych, a także zwiększenie liczby młodych wolontariuszy.

Politykę związaną z młodymi obywatelami Ukrainy kształtuje Ministerstwo Młodzieży i Sportu, a w jego strukturze – Departament Polityki Młodzieżowej. Na poziomie władzy ustawodawczej, w Radzie Najwyższej Ukrainy, działa Komitet ds. Rodziny, Polityki Młodzieżowej, Sportu i Turystyki. Przygotowuje on akty prawne dotyczące spraw związanych m.in. z rodziną, ochroną bezdomnych, polityką demograficzną, edukacją patriotyczną i polityką młodzieżową.

Instytucją reprezentującą obywateli w dziedzinie polityki młodzieżowej jest Rada Publiczna działająca pod auspicjami Ministerstwa Młodzieży i Sportu. Jej podstawowe zadania to: promocja konstytucyjnego prawa obywateli do angażowania się w sprawy państwowe, monitorowanie działań ministerstwa i stanu realizacji polityki młodzieżowej. Członkami rady są przedstawiciele organizacji pozarządowych i pozostałych instytucji działających w obszarze młodzieży i sportu.

Na Ukrainie powstała również Krajowa Rada Młodzieży (NYCU – *National Youth Council of Ukraine*), która aktywnie funkcjonuje na poziomie krajowym i międzynarodowym. Ważnym efektem tych działań było utworzenie w 2018 r. Centrum Eurodesk⁷ Ukraina – pierwszego w regionie Partnerstwa Wschodniego. NYCU jest członkiem obserwatorem w Europejskim Forum Młodzieży.

Ukraińska polityka młodzieżowa jest finansowana ze środków publicznych (budżet centralny oraz budżety samorządów lokalnych), a także przez międzynarodowe organizacje (głównie przez Organizację Narodów Zjednoczonych w ramach umowy podpisanej

---

7. Eurodesk to sieć działająca w 34 krajach europejskich. Należą do niej organizacje i instytucje pracujące z młodzieżą, zajmujące się informacją europejską i/lub młodzieżową. W Eurodesku działa ponad 1,3 tys. organizacji, w tym blisko 100 w sieci Eurodesk Polska.

w 2015 r.). Całkowity budżet programu Młodzież Ukrainy na lata 2016–2020 wynosi 16 mln 134 tys. 348 euro¹⁰⁰.

We współpracy z Ukrainą zaangażowanych jest kilka agend Organizacji Narodów Zjednoczonych: Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP), Fundusz Ludnościowy Narodów Zjednoczonych (UNFPA), Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF) i Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC). Organizacje te działają w ścisłej współpracy z rządem Ukrainy oraz Ministerstwem Młodzieży i Sportu. Z kolei w ramach Programu Współpracy w dziedzinie Polityki Młodzieżowej na lata 2016–2020 Ukraina współpracuje z Radą Europy. Działania te są zharmonizowane z programem Młodzież Ukrainy. Ukraińskie organizacje pozarządowe mogą też (w niepełnym wymiarze) korzystać ze wsparcia w ramach programu Erasmus+ (Ukraina jest krajem partnerskim programu). Istnieją także dwa programy współpracy bilateralnej: Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży oraz Ukraińsko-Litewski Program Wymiany Młodzieży.

Wyzwania dla młodzieży z krajów Partnerstwa Wschodniego

Kraje Partnerstwa Wschodniego, z uwagi na dużą różnorodność demograficzną, ekonomiczną, etniczną, religijną i geograficzną, stają przed różnorodnymi wyzwaniami – począwszy od problemów z funkcjonowaniem systemu sprawowania władzy, a skończywszy na wyzwaniach ekonomicznych i społecznych, a także aktywnych lub nierozwiązanych konfliktach.

Społeczeństwa krajów Partnerstwa Wschodniego są, w porównaniu z krajami Unii Europejskiej, stosunkowo młode. Oznacza to, że wciąż mają wysoki odsetek młodych ludzi w populacji. Jednak trzeba też pamiętać o bardzo niskim wskaźniku nowych urodzeń we wszystkich krajach Partnerstwa Wschodniego. Oznacza to, że będą się one borykały z problemem prostej zastępowalności pokoleń, co będzie niosło negatywne skutki dla systemów: edukacyjnego, emerytalnego oraz rynku pracy. Systematycznie maleć może liczba studentów, a pracodawcy odczuwać mogą braki kadrowe.

Kolejnym wyzwaniem stojącym przed krajami Partnerstwa jest wchodzenie młodych ludzi na rynek pracy i wypracowanie synergii między systemem edukacji a zapotrzebowaniem pracodawców. W krajach tych utrzymuje się duży poziom bezrobocia wśród młodzieży (np. 37,2 proc. w Armenii, 30,8 proc. w Gruzji)^{UV}, stosunkowo niska jest także aktywność kobiet na rynku pracy. Obserwowane w państwach zachodnich niedopasowanie kompetencyjne powoli staje się także udziałem krajów Partnerstwa Wschodniego. Młodym absolwentom brakuje umiejętności i kompetencji wymaganych na rynku pracy. Powoduje to, że trudno im znaleźć zatrudnienie zgodne z wykształceniem, co z kolei skutkować może pracą poniżej posiadanych kwalifikacji, migracją z mniejszych miast do większych, a także emigracją zarobkową za granicę nawet najlepiej wykształconych osób. Zwłaszcza te dwa wyżej wspomniane zjawiska, w połączeniu z szybko starzejącymi się społeczeństwami, mogą stanowić duże wyzwanie. Jednocześnie w niektórych krajach Partnerstwa Wschodniego zaobserwować można napływ migrantów zarobkowych i uchodźców (np. uchodźcy syryjscy w Armenii). Z tym zagadnieniem

powiązane są wyzwania dotyczące sytuacji reprezentantów mniejszości etnicznych i ich integracji ze społeczeństwem (np. Romowie na Ukrainie).

Trzeba też wspomnieć o potrzebie przeciwdziałania biernym postawom obywatelskim i społecznym obserwowanym w państwach Partnerstwa Wschodniego. Takimi postawami szczególnie zagrożeni są młodzi ludzie ze wsi i z odległych regionów górskich, którzy rzadko biorą udział w wyborach i nie angażują się w życie społeczne wioski, regionu czy kraju.

Odrębnym problemem są wciąż nierozwiązane konflikty, do których dochodzi w pięciu krajach Partnerstwa Wschodniego z sześciu. Konflikt w Górskim Karabachu, secesja Abchazji oraz Osetii Południowej, Naddniestrza i części Donbasu, aneksja Krymu wymusiły przymusowe przesiedlenia ponad 2,5 mln osób. W tym kontekście musimy pamiętać o negatywnym wpływie regionalnych konfliktów na sytuację społeczną i ekonomiczną młodych ludzi, a zwłaszcza na ich losy edukacyjne i zawodowe.

Szczególnie ważne jest zwiększenie w państwach Partnerstwa uczestnictwa młodzieży w życiu społecznym, zwłaszcza młodzieży z mniejszymi szansami i wykluczonej ze względów ekonomicznych oraz geograficznych. Należy też wspomnieć o wyzwaniach związanych z ochroną zdrowia młodzieży oraz propagowaniem zdrowego trybu życia i sportu (szczególny nacisk trzeba położyć na zwalczanie problemu otyłości), walką z nałogami, promowaniem edukacji zdrowotnej (np. osoby zakażone HIV i kwestia ich społecznej akceptacji). Wiele młodych osób boryka się także z brakiem dostępu do mieszkań, co może skutkować zwlekaniami z decyzją o zawarciu małżeństwa i posiadaniu potomstwa.

Wiele opisanych wyżej wyzwań jest tożsamyh z problemami młodych osób w większości krajów na świecie. Mowa tu szczególnie o wyzwaniach demograficznych i ich wpływie na system edukacji, rynek pracy i szeroko rozumiany obszar zabezpieczenia społecznego.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające na rzecz młodzieży w krajach Partnerstwa Wschodniego⁸

Oprócz władz państwowych tworzących akty prawne, opracowujących i finansujących programy rządowe na rzecz osób młodych duży wpływ na kształtowanie polityki młodzieżowej mają organizacje społeczeństwa obywatelskiego tworzone często przez młodzież i dla niej działające. Można zaobserwować dwie tendencje w podejściu władz państw Partnerstwa do współpracy z tego typu partnerami społecznymi⁹:

- » podejście permissywne, które zakłada szeroko pojęte zachęty rządowe do podejmowania inicjatywy przez organizacje młodzieżowe i przewiduje liczne ułatwienia dla sektora organizacji pozarządowych oraz nie utrudnia realizacji działań finansowanych ze środków zagranicznych (Armenia, Gruzja, Mołdawia, Ukraina);
- » podejście zasadnicze, które charakteryzuje się sprawowaniem kontroli nad działalnością organizacji młodzieżowych finansowanej ze środków zagranicznych przy jednoczesnym wywieraniu silnego wpływu i niekiedy ograniczaniu ich działalności (Białoruś i Azerbejdżan).

Podejście permissywne

Stosunkowo dobrze rozwiniętą współpracą między władzami państwowymi, lokalnymi a organizacjami młodzieżowymi wyróżnia się Gruzja. Rola tamtejszych organizacji młodzieżowych została

-
8. W tej części autorzy powołują się na raporty amerykańskiej organizacji Freedom House „Freedom in the World”, a także na inne źródła (m.in. badania własne FRSE), aby zaproponowany podział był jak najbardziej obiektywny.
  9. Przyjęty podział jest dynamiczny, co oznacza, że podejście danego kraju może być permissywne w jednej sferze, a zasadnicze w innej.

podkreślona w Krajowej Polityce Młodzieżowej, a nad rozwojem ich współpracy z władzami czuwa, powołana przy Ministerstwie Sportu i Młodzieży, Międzyresortowa Rada Koordynacyjna. Co istotne, działania państwa w zakresie rozwoju polityki młodzieżowej, w tym współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, mogą być monitorowane przez każdego obywatela na stronie www.youth.gov.ge.

Amerykańska organizacja strażnicza Freedom House, która co roku opracowuje raport „Freedom in the World”¹⁵ o stanie demokracji i wolności we wszystkich państwach świata, uznaje Gruzję za państwo częściowo wolne (64 pkt na 100 możliwych w roku 2018). Z raportu wynika, że sektor pozarządowy w Gruzji jest w dobrym stanie. Rośnie liczba tego typu organizacji, jednak są one skupione głównie wokół stolicy kraju. Niektóre organizacje pozarządowe są partnerami procesu legislacyjnego, inne jednak są przedmiotem krytyki ze strony zarówno rządzących, jak i opozycji. Gruzjińskie organizacje pozarządowe chętnie korzystają z zagranicznego wsparcia finansowego takich organizacji i instytucji jak: United States Agency for International Development (USAID), Unia Europejska, Open Society Foundations, European Endowment for Democracy, Black Sea Trust, Fundacja Konrada Adenauera i Bank Światowy.

Także Mołdawia stara się stworzyć stosunkowo przyjazne środowisko dla rozwoju organizacji młodzieżowych. Ważnym krokiem w tym kierunku było powołanie w latach 1999–2001 pracowników młodzieżowych w każdej miejscowości i w każdym regionie administracyjnym (*raion*). Niestety, w 2001 r. reforma terytorialna została cofnięta, a zatrudnieni pracownicy – zwolnieni. Działania władz mołdawskich na rzecz młodzieży jednak nie ustały i Mołdawia wdrażała kolejno strategie skierowane do młodych ludzi w latach: 2003, 2009 i 2014. W ostatniej obowiązującej strategii (2014–2020) kładzie się duży nacisk na rozwijanie systemów wsparcia dla młodzieży, takich jak centra młodzieżowe i centra zdrowia, a także na wzmocnienie sektora młodzieżowego poprzez jego konsolidację i współpracę międzysektorową.

Raport Freedom House uznaje Mołdawię za państwo częściowo wolne (61 pkt na 100 możliwych w roku 2017). Organizacje pozarządowe nie są represjonowane (sytuacja w tym zakresie systematycznie się poprawia od 2009 r.), istnieje swoboda zrzeszania

się i wyrażania własnej opinii. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego odegrały kluczową rolę w debacie publicznej nad głośną aferą bankową w 2015 r. Sektor pozarządowy w Mołdawii jest w przeważającej większości zależny od zewnętrznego finansowania (wyjątkiem są duże organizacje o zasięgu międzynarodowym, np. AIESEC Mołdawia). Dlatego budżety większości organizacji są w 80–90 proc. finansowane ze środków takich podmiotów jak: USAID, ambasady państw zachodnich, East Europe Foundation, Open Society Institute, UNDP, UNICEF, UNFPA oraz Unia Europejska.

W Armenii, choć organizacje pozarządowe napotykać pewne trudności, zwłaszcza natury finansowej, można zaobserwować dobry klimat do współpracy między władzami a III sektorem działającym dla młodzieży. Prawo do zrzeszania się w organizacjach społeczeństwa obywatelskiego jest zapisane w konstytucji Armenii (art. 28), a działalność organizacji pozarządowych jest dobrze uregulowana prawnie (m.in. dzięki Ustawie o organizacjach pozarządowych z 2001 r.).

Freedom House uznaje Armenię za państwo częściowo wolne (45 pkt na 100 możliwych w 2018 r.). Prawo gwarantuje swobodę zrzeszania się, jednak organizacje pozarządowe mają ograniczony wpływ na decyzje polityczne, a dużym utrudnieniem w relacjach III sektora z rządem jest korupcja. Podstawowym problemem, z jakim borykają się nie tylko organizacje młodzieżowe, lecz także cały sektor pozarządowy, jest brak stabilizacji finansowej. W związku z tym armeńskie organizacje społeczeństwa obywatelskiego korzystają ze środków zagranicznych darczyńców, takich jak UNDP, UNICEF, USAID, Bank Światowy, ambasada amerykańska, British Council, Save the Children International, Unia Europejska oraz Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE).

Ukraina, według raportu fundacji Freedom House, zaliczana jest do krajów częściowo wolnych, a organizacje pozarządowe wciąż mają duży wpływ na wdrażanie reform w kraju. W ostatnich latach prawo ukraińskie zwiększa możliwość aktywności obywatelskiej poprzez wdrażanie systemu e-petycji i budżetu partycypacyjnego. W roku 2015 została także przyjęta Strategia Narodowa Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2016–2020, która przewiduje wdrażanie efektywnego mechanizmu finansowania inicjatyw obywatelskich przez państwo.

Podejście zasadnicze

Białoruś to państwo, którego władze sprawują ścisłą kontrolę nad sektorem pozarządowym. Białoruski Komitet Organizacji Młodzieżowych jest uznawaną przez władze oficjalną radą młodzieżową, która jednak nie prowadzi regularnych działań i jest wykorzystywana przez rząd do realizacji celów politycznych (np. podczas wyborów prezydenckich w październiku 2015 r. odpowiadała za przeprowadzenie i publikację wyników wstępnych sondaży *exit pool* wśród studentów). Z kolei Białoruska Rada Organizacji Młodzieżowych (RADA) jest pierwszą zarejestrowaną radą młodzieżową po upadku bloku wschodniego. Zrzesza ponad 20 organizacji i grup nieformalnych oraz jest członkiem Europejskiego Forum Młodzieży. Działa jednak nieoficjalnie i w ukryciu oraz nie współpracuje z władzami. Największą organizacją młodzieżową jest Białoruski Republikański Związek Młodzieży (BRSM), który ma ok. 500 tys. członków. BRSM otrzymuje od państwa znaczne środki finansowe na swoją działalność, dzięki czemu jest jednym z najważniejszych partnerów władz we wdrażaniu polityki młodzieżowej na Białorusi.

W opinii Freedom House Białoruś nie jest państwem wolnym (21 pkt na 100 możliwych w 2018 r.). Szczególną kontrolą ze strony władz objęte są nieprzychylnie jej organizacje. Organizacja *The International Center for Not-for-Profit Law* informuje także o przypadkach likwidacji najbardziej krytycznych wobec władz organizacji pozarządowych oraz prześladowania i ścigania ich działaczy³⁰. Istnieją także poważne ograniczenia w otrzymywaniu zagranicznego finansowania.

Najbardziej restrykcyjną kontrolę nad sektorem pozarządowym (w tym nad organizacjami młodzieżowymi) wśród państw Partnerstwa Wschodniego prowadzą władze Azerbejdżanu. W latach 2014–2015 wprowadzono tam serię ustaw, które miały ograniczyć korupcję i przeciwdziałać praniu brudnych pieniędzy przez azerskie organizacje pozarządowe korzystające z zagranicznego wsparcia oraz uniemożliwić zagraniczne finansowanie antyrządowych inicjatyw. Oficjalnym powodem wprowadzenia wspomnianych ustaw była potrzeba wdrożenia transparentnych zasad funkcjonowania III sektora. W praktyce ubieganie się o jakiegokolwiek zagraniczne środki finansowe stało się niemożliwe. Znane są także przypadki zamrażania kont bankowych organizacji pozarządowych oraz

notorycznych kontroli skarbowych i prześladowania działaczy. Skutkuje to znacznym ograniczeniem działań szczególnie dużych organizacji, jednak małe na szczęście pozostały wciąż bardzo aktywne^{LVI}. Organizacje pozarządowe mogą jednakże korzystać z hojnego finansowania krajowego, m.in. ze środków Narodowej Rady Wsparcia Organizacji Pozarządowych, Azerskiej Fundacji Młodzieży, Ministerstwa Młodzieży i Sportu, a także Krajowego Funduszu Pracy i Wsparcia Społecznego.

W konsekwencji opisanych powyżej praktyk i działań władz Azerbejdżan nie jest uznawany przez Freedom House za państwo wolne (12 pkt na 100 możliwych w 2018 r.). Swoboda zrzeszania się jest silnie ograniczona, a od 2016 r. do zrzeszania nie mają prawa jednostki ani podmioty, które zakłócają porządek publiczny i morale społeczeństwa (przy czym te dwa pojęcia są niezwykle pojemne i praktycznie każda organizacja czy jednostka, która krytykuje władze, traci prawo do zrzeszania się).

Wybrane zagraniczne mechanizmy wspierania młodzieży i polityki młodzieżowej w krajach Partnerstwa Wschodniego

W TEJ CZĘŚCI OPISANE ZOSTAŁY PROGRAMY, KTÓRE MAJĄ ZNACZĄCY WPŁYW NA SEKTOR MŁODZIEŻOWY W KRAJACH PARTNERSTWA WSCHODNIEGO. W PIERWSZEJ KOLEJNOŚCI PRZEDSTAWIONO NIEISTNIEJĄCY JUŻ PROGRAM „MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU” (2007–2013). STANOWIŁ ON PIERWSZE TAK ROZPOZNAWALNE NARZĘDZIE UNII EUROPEJSKIEJ SŁUŻĄCE DO BUDOWANIA WSPÓŁPRACY MIĘDZY MŁODZIEŻĄ Z PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ A TĄ Z KRAJÓW PARTNERSTWA WSCHODNIEGO. NASTĘPNIE ZOSTAŁY OPISANE OBOWIĄZUJĄCE OBECNIE MIĘDZYNARODOWE MECHANIZMY WSPARCIA MŁODZIEŻY I POLITYKI MŁODZIEŻOWEJ, TAKIE JAK PROGRAM ERASMUS+ (2014–2020), CENTRUM WSPÓŁPRACY Z KRAJAMI EUROPY WSCHODNIEJ I KAUKAZU SALTO, PROGRAM EU4YOUTH, EUROPEJSKI KORPUS SOLIDARNOŚCI, KTÓRY W 2018 R. ZASTĄPIŁ WOLONTARIAT EUROPEJSKI, A TAKŻE PROGRAM ETWINNING PLUS. OPISANO TAKŻE DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ FUNDACJĘ SOLIDARNOŚCI MIĘDZYNARODOWEJ ORAZ POLSKO-NIEMIECKĄ WSPÓŁPRACĘ MŁODZIEŻY I POLSKO-UKRAIŃSKĄ RADĘ WYMIANY MŁODZIEŻY. PRZEDSTAWIONO TAKŻE WSPÓŁPRACĘ REGIONALNĄ W RAMACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ ORAZ ZADANIE PUBLICZNE REALIZOWANE PRZEZ MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ „MIĘDZYNARODOWA WYMIANA MŁODZIEŻY”.

W PRZYPADKU DWÓCH NAJWIĘKSZYCH PROGRAMÓW – „MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU” I ERASMUS+ – ZAPREZENTOWANO PRZYKŁADOWE PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ BENEFICJENTÓW, ABY PRZYBLIŻYĆ TEMATYKĘ I ZAKRES PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ.

Programy Unii Europejskiej

PROGRAM „MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU” (2007–2013)¹⁰

Program „Młodzież w działaniu” obowiązujący w latach 2007–2013 był pierwszym unijnym mechanizmem w zakresie międzynarodowej współpracy młodzieży w obszarze edukacji pozaformalnej w krajach Partnerstwa Wschodniego. Po raz pierwszy w historii w ramach programu wspólnotowego wyszczególniono specjalną część dla krajów spoza UE – Akcję 3.1, w której ramach finansowane były przedsięwzięcia na rzecz współpracy z partnerskimi krajami sąsiadującymi. Przeznaczenie odrębnych środków jedynie na współpracę w obszarze młodzieży z krajami sąsiadującymi z UE stanowiło znaczące wsparcie dla zbliżenia młodzieży z państw Unii i państw sąsiedzkich, w tym z krajów Partnerstwa Wschodniego.

Można stwierdzić, że program „Młodzież w działaniu” przyczynił się do znaczącego wzrostu liczby partnerstw i projektów z udziałem młodzieży z państw Partnerstwa Wschodniego, a obowiązujący obecnie program Erasmus+ Młodzież w dużym stopniu korzysta z kapitału ludzkiego oraz organizacyjnego, który rozwinięty został w latach 2007–2013 w ramach programu „Młodzież w działaniu”. Za realizację programu w Polsce odpowiadała Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”, której funkcję pełniła Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Program „Młodzież w działaniu” wspierał przedsięwzięcia, które miały pomóc w rozwoju osobowości młodych ludzi oraz sprzyjać nabywaniu nowych umiejętności. Dzięki programowi młodzi ludzie w wieku 13–30 lat mogli realizować swoje pasje, rozwijać umiejętności i zdobywać nowe doświadczenia w czasie wolnym od nauki. Program adresowany był również do osób pracujących z młodzieżą oraz organizacji działających na jej rzecz, które chcą podnieść swoje kwalifikacje, rozwinąć działalność czy nawiązać współpracę międzynarodową.

10. Opracowano na podstawie materiałów Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji (www.frse.org.pl i www.erasmusplus.org.pl).

Projekty dofinansowane w ramach programu „Młodzież w działaniu” musiały wpisywać się w priorytety (stałe, krajowe i roczne) określone przez Komisję Europejską oraz Narodową Agencję Programu „Młodzież w działaniu”. Do priorytetów stałych należały: uczestnictwo młodzieży, obywatelstwo europejskie, różnorodność kulturowa i włączanie młodzieży z mniejszymi szansami. Narodowa Agencja uprawniona była do określania priorytetów krajowych, które uwzględniały sytuację społeczną młodych ludzi w danym państwie. W Polsce najważniejsze priorytety krajowe w latach 2007–2013 obejmowały m.in.: włączanie do projektów uczestników należących do mniejszości narodowych i etnicznych (szczególnie ze społeczności romskiej), a także współpracę z krajami Europy Wschodniej i Kaukazu.

Program „Młodzież w działaniu” podzielony był na pięć akcji:

- » Akcja 1. Młodzież dla Europy (wymiany młodzieżowe, inicjatywy młodzieżowe, projekty młodzieży w demokracji);
- » Akcja 2. Wolontariat Europejski;
- » Akcja 3. Młodzież w świecie (wymiany młodzieżowe, projekty szkoleń i tworzenia sieci współpracy);
- » Akcja 4. Systemy wsparcia młodzieży (szkolenia, seminaria, projekty job shadowing, wizyty przygotowawcze, spotkania ewaluacyjne, wizyty studyjne, tworzenie sieci współpracy);
- » Akcja 5. Wsparcie europejskiej polityki w zakresie problematyki i działań młodzieżowych (projekty wspierające dialog usystematyzowany).

Kraje Partnerstwa Wschodniego mogły realizować projekty dług- i krótkoterminowego wolontariatu zagranicznego (w ramach Akcji 2), a także wymian młodzieżowych i projektów szkoleń oraz tworzenia sieci współpracy (w ramach Akcji 3).

W 2011 r. w trakcie polskiej prezydencji Komisja Europejska oficjalnie zainaugurowała nowe mechanizmy finansowe, w tym Okno Partnerstwa Wschodniego Programu „Młodzież w działaniu” (*Eastern Partnership Youth Window*). Miało ono na celu stworzenie dodatkowych możliwości międzynarodowej współpracy młodzieżowej z sześcioma krajami objętymi unijną inicjatywą Partnerstwa Wschodniego. W praktyce oznaczało to dodatkowe środki przypisane

dla Akcji 2 i Akcji 3 na realizację projektów wolontariatu, wymian młodzieżowych i szkoleń dla osób pracujących z młodzieżą.

Ogólny budżet Okna Partnerstwa Wschodniego Programu „Młodzież w działaniu” na lata 2012–2013 wynosił 31,5 mln euro, z czego 12,5 mln przyznano Agencji Wykonawczej ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego na finansowanie projektów składanych przez beneficjentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, a 19 mln euro podzielono między narodowe agencje programu „Młodzież w działaniu” i przeznaczono na finansowanie projektów składanych przez beneficjentów z krajów programu.

Po raz pierwszy w historii współpracy między Unią Europejską a państwami Partnerstwa Wschodniego przyznano tak duże środki na rozwój międzynarodowej współpracy młodzieżowej. Także po raz pierwszy pojawiła się możliwość wspierania wniosków składanych bezpośrednio przez organizacje z krajów Partnerstwa Wschodniego – stworzyło to historyczną szansę rozwoju potencjału młodzieży oraz organizacji młodzieżowych z tych państw oraz przyczyniło się w dużym stopniu do zwiększenia samodzielności organizacji społeczeństwa obywatelskiego w regionie.

Na podstawie badań potrzeb w dziedzinie pracy z młodzieżą w krajach Partnerstwa Wschodniego przeprowadzonych przez Komisję Europejską zostały zdefiniowane dodatkowe priorytety Okna, które brano pod uwagę przy ocenianiu wniosków razem z innymi priorytetami programu „Młodzież w działaniu”. Preferowane były:

- » projekty wspierające młodych ludzi z terenów wiejskich lub z defaworyzowanych obszarów miejskich;
- » projekty zwiększające świadomość istoty pracy z młodzieżą;
- » projekty promujące i rozpowszechniające efekty dobrych praktyk w sferze pracy z młodzieżą.

Statystyki programu „Młodzież w działaniu”

W latach 2007–2013 polska Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu” dofinansowała 807 wymian młodzieży i projektów szkoleniowych z udziałem uczestników oraz organizacji z krajów

Partnerstwa Wschodniego. Z kolei w projektach Wolontariatu Europejskiego z udziałem uczestników z krajów Partnerstwa Wschodniego wzięło udział ponad 1 tys. wolontariuszy.

Tab. 1. Liczba projektów goszczących i wysyłających (wymiany młodzieży oraz projekty szkolenia i tworzenia sieci) z krajami Partnerstwa Wschodniego dofinansowanych przez polską Narodową Agencję Programu „Młodzież w działaniu”

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Łącznie
Ukraina	23	32	25	37	30	74	59	280
Gruzja	14	15	26	21	22	43	37	178
Białoruś	14	9	11	9	10	26	38	117
Armenia	8	13	15	13	11	25	25	110
Mołdawia	9	4	11	3	9	16	15	67
Azerbejdżan	13	4	8	3	6	8	13	55

Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Najbardziej aktywnym krajem, jeśli chodzi o liczbę złożonych projektów i działań zatwierdzonych do dofinansowania, była Ukraina. Dużą aktywnością wykazywały się także: Gruzja, Białoruś i Armenia, a najmniej projektów zrealizowano z udziałem organizacji i uczestników z Mołdawii i Azerbejdżanu.

Budżet polskiej Narodowej Agencji Programu „Młodzież w działaniu” na działania prowadzone z krajami partnerskimi (w tym krajami PW) w latach 2007–2011 oscylował w granicach ok. 650 tys. euro rocznie. W 2011 r., kiedy Komisja Europejska oficjalnie zainaugurowała nowe mechanizmy finansowe, w tym Okno Partnerstwa Wschodniego Programu „Młodzież w działaniu”, zanotowano znaczący wzrost budżetu, który w latach 2012–2013 w przypadku polskiej Narodowej Agencji przekroczył 1 mln 300 tys. euro rocznie. Skutkowało to znaczącym wzrostem liczby składanych wniosków i realizowanych projektów we wszystkich krajach Partnerstwa Wschodniego, z wyjątkiem Mołdawii i Azerbejdżanu, w których liczba projektów pozostała na niemal niezmiennym poziomie.

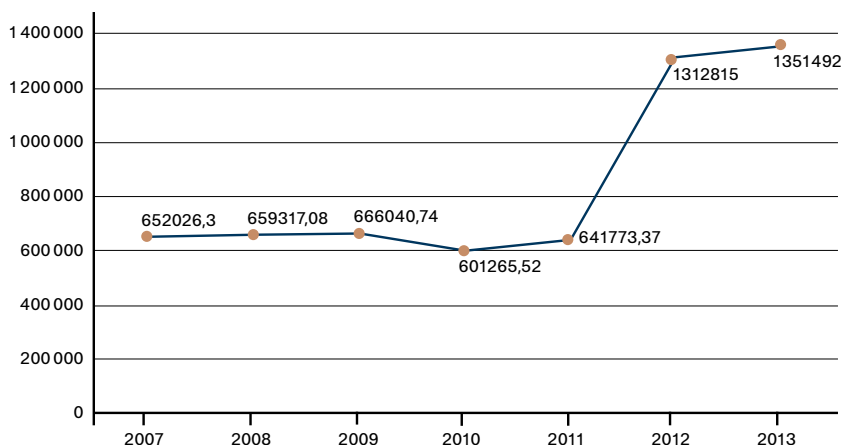
W latach 2007–2013 polska Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu” dofinansowała największą liczbę projektów z udziałem krajów Partnerstwa Wschodniego. Kraje o większym budżecie (np. Niemcy, Francja, Włochy) dofinansowały znacząco mniejszą liczbę działań. Trzeba także odnotować duże zaangażowanie państw bałtyckich we wspieranie współpracy z regionem.

Tab. 2. Łączna liczba wolontariuszy zagranicznych wysłanych z Polski do krajów Partnerstwa Wschodniego i wolontariuszy z krajów Partnerstwa Wschodniego goszczonych w Polsce

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Łącznie
Ukraina	19	39	39	59	76	69	81	382
Gruzja	25	29	28	37	45	74	53	291
Białoruś	11	7	8	26	22	7	51	132
Armenia	5	16	26	17	14	24	30	132
Mołdawia	2	2	11	5	9	2	15	46
Azerbejdżan	0	4	6	6	9	9	14	38

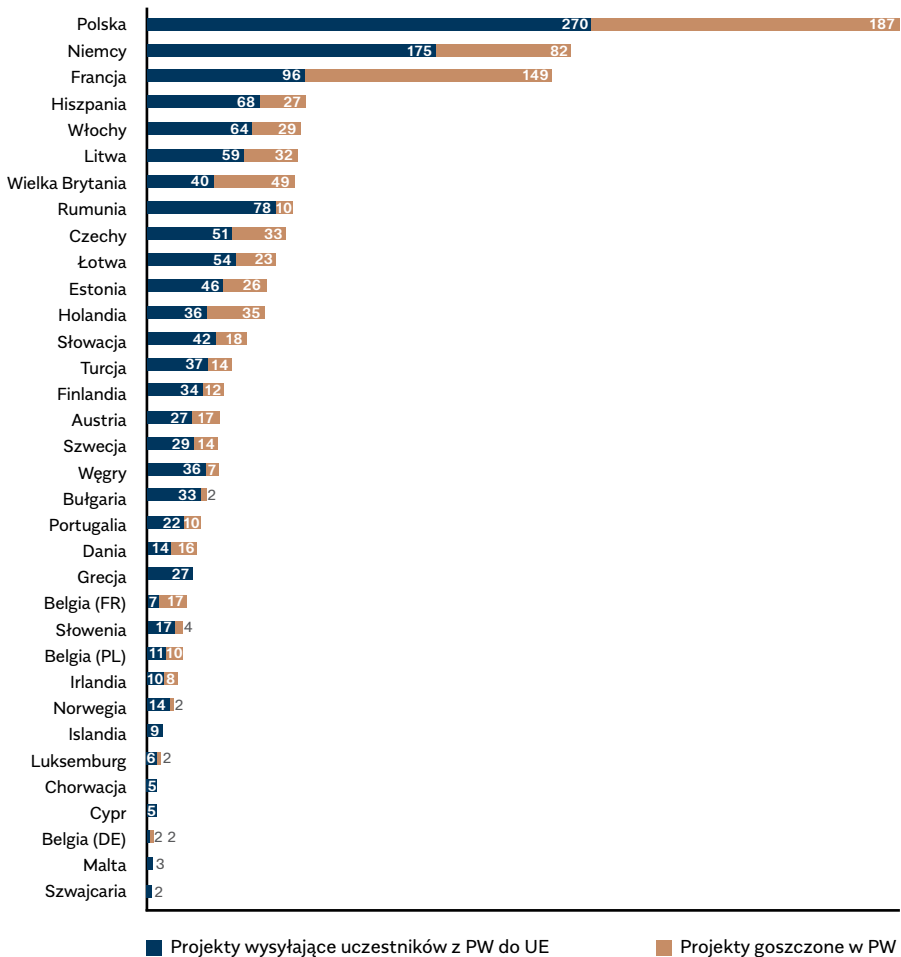
Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Rys. 7. Program „Młodzież w działaniu” – budżet zakontraktowany w latach 2007–2013 (dane w euro)

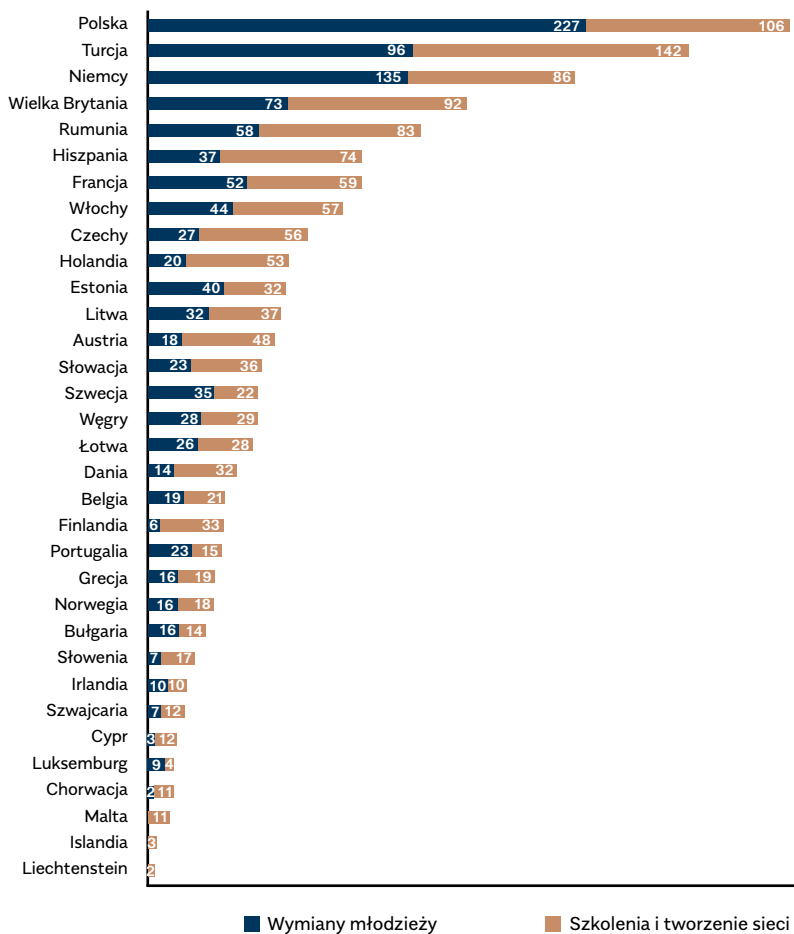
Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Rys. 8. Liczba dofinansowanych projektów Wolontariatu Europejskiego z udziałem partnerów z krajów PW w latach 2007–2013 w podziale na finansującą je narodową agencję

Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Rys. 9. Liczba zrealizowanych projektów Akcji 3 z udziałem uczestników z krajów PW w latach 2007–2013 w podziale na finansującą je narodową agencję

Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Przykłady projektów

Polsko-ukraińska wymiana adeptów dziennikarstwa z „Make it visual” – wymiana młodzieży

Organizator: Instytut Aktywizacji i Rozwoju Społecznego

Kraje uczestniczące: Polska, Ukraina

Data i miejsce: 1 sierpnia – 31 grudnia 2012 r., Lublin

Polsko-ukraińska wymiana adeptów dziennikarstwa zafascynowanych możliwościami współczesnych środków przekazu stała się okazją do zorganizowania w Lublinie warsztatów, podczas których zdolni i ambitni młodzi ludzie mieli okazję zdobyć nowe umiejętności oraz wymienić się dotychczas zdobytymi doświadczeniami.

Łącznie 20 osób z województwa lubelskiego i ukraińskiej miejscowości Łuck wzięło udział w siedmiodniowych warsztatach dziennikarsko-fotograficzno-filmowych, które odbyły się w Lublinie. W ramach programu prowadzono m.in. zajęcia z przygotowania materiałów wideo. Uczestnicy mieli także szansę dowiedzieć się więcej o prawnych aspektach publikacji w Polsce i na Ukrainie. Dużą atrakcją stanowiła debata z przedstawicielami lubelskich mediów, m.in. „Dziennika Wschodniego” i Radia Lublin, którzy w nieformalnej atmosferze opowiadali o blaskach i cieniach zawodu dziennikarza, fotoreportera czy fotoedytora. Głównym punktem warsztatów były zadania praktyczne. Uczestnicy zostali podzieleni na trzy grupy, z których każda miała możliwość wyboru tematu oraz sposobu jego realizacji. Młodzi twórcy inspiracji szukali na ulicach Lublina. Projekt zakończyła wystawa prac w Młodzieżowym Centrum Kultury w Lublinie.

„Make it visual” jest punktem wyjścia do zjednoczonej Europy. Projekt dał impuls do rozpoczęcia długotrwałej współpracy między Uniwersytetem im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie a uniwersytetem w Łucku. Zdaniem uczestników projektu każde tego typu działanie nie tylko jest szansą na spotkanie wyjątkowych ludzi, lecz także pozwala wierzyć, że idea zjednoczonej Europy nie jest mitem politologicznych przepowiedni, ale realnym następstwem zaplanowanych i systematycznie realizowanych inicjatyw młodzieży z Polski i Ukrainy. Projekt to nowa wiedza i nowe znajomości, a także bezcenne doświadczenie.

Warsztaty stały się bodźcem do działania, wyzwoliły twórczą energię będącą początkiem nowego etapu w życiu uczestników, którzy – bogatsi o nowe doświadczenia, kompetencje i umiejętności – mogą w swoim kraju kontynuować pracę w zawodzie dziennikarza.

Green alternative for Caucasus – wymiana młodzieży

Organizator: Fundacja Inna Przestrzeń

Kraje uczestniczące: Polska, Łotwa, Gruzja, Armenia

Data i miejsce: 5–12 października 2009 r., Varcixe (Gruzja)

„Green alternative” to młodzieżowy projekt dotyczący ekologii i kreatywnych inicjatyw. 25 młodych osób z Europy i krajów Kaukazu zebrało się, aby przedyskutować problemy związane z ekologią, poznać doświadczenia innych aktywistów, stworzyć przekaz – krótki film i wystawę fotograficzną – który skłoni lokalną społeczność do zastanowienia się nad problemem zanieczyszczenia środowiska i podjęcia działań na rzecz jego ochrony na poziomie lokalnym, regionalnym, a także krajowym i międzynarodowym. Podczas projektu uczestnicy prowadzili dyskusje oraz brali udział w warsztatach, których głównym rezultatem były wspomniane filmy oraz wystawa, zaprezentowane mieszkańcom Varcixe, a następnie rozesłane do organizacji uczestniczących w projekcie.

W projekt zaangażowane były cztery organizacje: Fundacja Inna Przestrzeń z Polski, Creative group MYSTYLe art z Łotwy, Georgian Youth for Europe z Gruzji oraz Bike+ z Armenii.

Miejscem spotkania były przedmieścia miejscowości Varcixe, okolica zazwyczaj wykorzystywana jako letnie obozowisko gruzińskich harcerzy. Miejsce to zostało wybrane nieprzypadkowo, pozwoliło od razu wejść w tematykę spotkania, czyli ekologię i ochronę środowiska naturalnego. Młodzi ludzie podczas całego tygodniowego spotkania mieli zaplanowanych wiele zajęć we własnym gronie i włączających mieszkańców miejscowości, które razem tworzyły akcję podnoszącą świadomość ekologiczną.

Młodzież miała również okazję zapoznać się ze specyfiką kultur swoich projektowych partnerów na obowiązkowych w przypadku takich spotkań wieczorach kulturowych, podczas których prezentowane były poszczególne kraje biorące udział w wymianie. Zanim to jednak nastąpiło, pierwsze dni wypełnione były gorącymi dyskusjami na temat przeprowadzonych w krajach partnerskich akcji, wymianą wiedzy o ochronie środowiska, a także rozmową na temat stanu świadomości ekologicznej w krajach Kaukazu.

Realizacja tematu wymiany, czyli stworzenie kampanii uświadamiającej, jak ważna jest ochrona natury, odbywała się głównie podczas warsztatów kreatywnych, polegających na tworzeniu filmów i fotografii. Każda grupa biorąca udział w wymianie dysponowała dwiema przywiezionymi na miejsce spotkania kamerami, podobnie jak uczestnicy warsztatów fotograficznych korzystający z własnego sprzętu fotograficznego. Z tworzonych każdego dnia fotografii powstała wystawa zaprezentowana w centrum edukacyjnym w Rustawi. Natomiast krótkie filmy na tematy ekologiczne, które uczestnicy sami montowali, ucząc się przy okazji korzystania z odpowiednich programów komputerowych, zebrano na jednym DVD, do którego dołączono film dokumentalny na temat całego projektu.

PROGRAM ERASMUS+ (2014–2020)¹¹

Erasmus+ jest następcą programów „Młodzież w działaniu” oraz „Uczenie się przez całe życie” (i jego programów sektorowych: Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci i Grundtvig). Erasmus+ obejmuje zarówno sektory edukacji szkolnej i wyższej, kształcenia zawodowego, jak i edukację pozaformalną w sektorze młodzież oraz sport, które są niezwykle istotne w obliczu dzisiejszych zmian społeczno-ekonomicznych i głównych wyzwań Europy do końca tego dziesięciolecia. Do wspomnianych wyzwań zaliczamy: walkę z bezrobociem młodzieży, większą integrację społeczeństw Europy, rozwój kapitału społecznego młodych, stworzenie i rozwijanie sprawnie funkcjonujących systemów kształcenia oraz szkolenia, a także włączanie społeczne osób ze środowisk wykluczonych, w tym nowych migrantów.

11. Opracowano na podstawie materiałów Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji (www.frse.org.pl i www.erasmusplus.org.pl).

Organizacje młodzieżowe mogą korzystać ze środków komponentu Erasmus+ Młodzież, w którego ramach możliwe jest otrzymanie dofinansowania na realizację projektów:

- » mobilności edukacyjnej (Akcja 1), czyli wymian młodzieży, wyjazdów osób pracujących z młodzieżą i projektów wolontariatu;
- » współpracy na rzecz innowacji i dobrych praktyk (Akcja 2), czyli partnerstw strategicznych i międzynarodowych inicjatyw młodzieżowych;
- » wsparcia reform w edukacji (Akcja 3), czyli projektów mających na celu rozwój polityki młodzieżowej.

W programie mogą uczestniczyć:

- » kraje programu (państwa Unii Europejskiej oraz Bułgaria, Jugosłowiańska Republika Macedonii, Islandia, Lichtenstein, Norwegia i Turcja);
- » kraje partnerskie sąsiadujące z UE (kraje Bałkanów Zachodnich, Partnerstwa Wschodniego, południowego regionu Morza Śródziemnego i Federacja Rosyjska);
- » inne kraje partnerskie.

Kraje partnerskie mogą rozwijać współpracę w dwóch sektorach programu Erasmus + – szkolnictwo wyższe i młodzież, a także w ramach programu eTwinning. W ramach Akcji 1 programu Erasmus+, obejmującej mobilności edukacyjne, realizowana jest zdecydowana większość międzynarodowych projektów dla młodzieży i pracowników młodzieżowych z udziałem krajów Partnerstwa Wschodniego. Jest to jednocześnie akcja z największą alokacją środków na dofinansowanie projektów, jednak dla projektów z udziałem krajów partnerskich obowiązuje limit 25 proc. budżetu całości akcji, który ma znaczący wpływ na ograniczenie liczby dofinansowanych projektów.

Statystyki programu Erasmus+

W ramach Akcji 1. Mobilność edukacyjna organizacje z państw Partnerstwa Wschodniego mogą realizować trzy typy działań w ramach programu Erasmus+: wymiany młodzieży, projekty mobilności osób

pracujących z młodzieżą oraz projekty wolontariatu. Z możliwości tych najczęściej korzystają organizacje partnerskie z Ukrainy i Gruzji, a najrzadziej z Mołdawii i Azerbejdżanu.

Tab. 3. Liczba projektów oraz uczestników wymian młodzieży i mobilności osób pracujących z młodzieżą z krajów PW goszczonych w Polsce w ramach projektów dofinansowanych w latach 2014–2017

Rok	Armenia		Azerbejdżan		Białoruś		Gruzja		Mołdawia		Ukraina	
	P*	U*	P	U	P	U	P	U	P	U	P	U
2014	15	61	5	15	6	29	9	48	2	28	30	331
2015	11	46	2	5	9	60	14	54	7	36	37	316
2016	6	28	3	13	4	24	11	71	5	25	28	330
2017	10	36	4	13	8	56	16	85	5	24	40	361
łącznie	42	171	14	46	27	169	50	258	19	113	135	1338

*P = liczba projektów, U = liczba uczestników

Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Znaczącym elementem programu Erasmus+ Młodzież są projekty Wolontariatu, które od drugiej połowy 2018 r. będą realizowane pod szyldem Europejskiego Korpusu Solidarności (patrz tab. 4 i 5).

W ramach Akcji 2 i Akcji 3 w latach 2014–2017 dofinansowano jedynie niewielką liczbę projektów z udziałem krajów Partnerstwa Wschodniego. Spowodowane jest to charakterystyką tych działań, która nie stwarza równych możliwości zaangażowania dla partnerów z krajów Unii Europejskiej i Partnerstwa Wschodniego.

Polska jest w czołówce krajów UE wspierających projekty realizowane z krajami Partnerstwa Wschodniego, ustępując jedynie Niemcom, które – zgodnie z zasadami programu Erasmus+ – jako kraj z większą populacją mają proporcjonalnie większy budżet na realizację działań.

Tab. 4. Liczba wolontariuszy z krajów PW goszczonych w Polsce w ramach projektów dofinansowanych w latach 2014–2017

Rok	Armenia	Azerbejdżan	Białoruś	Gruzja	Mołdawia	Ukraina
2014	12	1	6	14	30	74
2015	11	2	10	19	22	43
2016	12	1	10	29	10	26
2017	15	2	6	22	11	25
łącznie	50	6	32	84	6	8

Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Tab. 5. Liczba wolontariuszy z Polski goszczonych w krajach PW w ramach projektów dofinansowanych w latach 2014–2017

Rok	Armenia	Azerbejdżan	Białoruś	Gruzja	Mołdawia	Ukraina
2014	11		2	25	5	10
2015	4		2	4		2
2016	3	3	2	7	2	19
2017	2	4	1	25	1	5
łącznie	20	7	7	61	3	36

Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

W 2017 r. Komisja Europejska po raz kolejny otworzyła Okno Młodzieżowe Partnerstwa Wschodniego dla organizacji młodzieżowych. Od tego roku organizacje z tego regionu uzyskały ponownie prawo do składania wniosków do agencji wykonawczej na dofinansowanie projektów w ramach dwóch typów działań w ramach Akcji 2: staży młodzieżowych (*Civil Society Fellowships for Youth*) oraz partnerstwa na rzecz przedsiębiorczości (*Partnership for Entrepreneurship*).

Celem staży jest zwiększenie możliwości organizacji młodzieżowych i osób pracujących z młodzieżą, umożliwiające im

Liczba projektów Wolontariatu Europejskiego z krajami Partnerstwa Wschodniego w latach 2014–2017

	MK	ISL	LI	LU	MT	CY	GR	HR	UK	PT	DK	SI	FI	IE	NO	BE	BG	SK	NL	HU	EE	AT	SE	LV	RO	LT	CZ	TR	FR	IT	ES	PL	DE
2014	0	1	1	1	2	2	2	2	8	6	1	4	8	8	5	7	7	5	2	8	4	4	5	8	5	7	8	12	27	31	29	45	59
2015	3	1	0	8	5	13	0	8	0	11	16	12	13	17	23	19	20	22	31	15	23	21	32	18	27	29	32	43	36	66	55	72	155
2016	0	1	2	0	3	0	5	7	11	7	5	6	8	5	5	6	7	10	6	12	7	8	3	14	9	13	13	27	25	29	42	59	
2017	3	0	0	0	1	0	8	0	2	1	5	5	2	3	4	5	4	3	2	6	8	11	4	6	10	13	11	5	24	11	22	23	36

Liczba projektów mobilności edukacyjnych osób pracujących z młodzieżą z krajami Partnerstwa Wschodniego w latach 2014–2017

	ISL	LI	MK	LU	MT	HR	SI	FI	CY	IE	PT	GR	LV	SK	NO	BE	HU	EE	BG	LT	DK	AT	SE	NL	RO	TR	UK	FR	CZ	ES	IT	PL	DE
2014	0	0	1	0	1	4	4	4	6	4	11	6	7	12	5	10	11	9	12	4	11	8	11	16	16	21	25	18	14	14	53	19	54
2015	0	0	0	1	2	3	0	2	5	2	2	0	2	1	8	3	3	5	1	3	9	6	13	14	8	7	10	6	11	6	8	23	41
2016	0	0	1	5	3	2	0	4	4	9	4	5	4	4	6	5	3	2	7	6	7	8	9	13	12	13	14	5	18	23	7	15	43
2017	0	0	0	0	1	0	5	2	0	3	1	8	6	3	4	5	6	8	4	13	5	11	4	2	10	5	2	24	11	22	11	23	36

Liczba projektów wymian młodzieży z krajami Partnerstwa Wschodniego w latach 2014–2017

	LI	ISL	MK	GR	MT	LU	CY	SI	HR	IE	PT	FI	DK	UK	HU	NO	SK	AT	BE	BG	NL	RO	LV	EE	SE	CZ	LT	FR	TR	ES	IT	PL	DE
2014	0	0	1	2	2	1	3	2	7	0	4	2	6	22	9	5	6	9	7	2	5	7	11	10	8	11	12	39	17	24	27	45	
2015	0	1	3	0	5	8	13	12	8	17	11	13	16	0	15	23	22	21	19	20	31	27	18	23	32	29	36	43	55	66	72	155	
2016	2	1	0	5	3	0	0	6	7	5	7	8	5	11	12	5	10	8	6	7	6	9	14	7	3	13	13	27	13	29	25	42	59
2017	0	1	0	3	0	3	3	2	0	3	4	6	6	0	2	6	2	5	6	7	7	7	9	10	8	4	11	13	3	19	15	30	34

nawiązywanie konstruktywnych relacji z organizacjami partnerskimi, w tym organami publicznymi i organizacjami działającymi na rzecz społeczeństwa obywatelskiego. Wybrani młodzi liderzy („stażyści”) z organizacji składających wnioski mogą podnieść swoje umiejętności i kompetencje w dziedzinie kształtowania polityki poprzez działania w zakresie mobilności oraz pracę w organizacjach UE. Działania muszą uwzględniać międzynarodową mobilność opartą na metodach edukacji pozaformalnej.

Działania prowadzone w ramach partnerstw na rzecz przedsiębiorczości mają na celu wsparcie edukacji młodzieży w dziedzinie przedsiębiorczości oraz wsparcie przedsiębiorczości społecznej młodych ludzi. Projekty te muszą opierać się na edukacji pozaformalnej oraz wielostronnym partnerstwie organizacji działających w wymienionych obszarach, w tym w dziedzinie biznesu.

Komisja Europejska przeznaczyła na dofinansowanie tych projektów 9 mln euro, z czego około 60 proc. dostępnych środków przeznaczonych jest na staże, a 40 proc. na projekty związane z przedsiębiorczością.

Przykłady projektów

„Razem z sąsiadami” (*„Together with neighbours”*)

– Wolontariat Erasmus+

Organizacja: Stowarzyszenie Międzynarodowej i Międzykulturowej Wymiany ANAWOJ, Michałowo, województwo podlaskie

W ramach projektu „Razem z sąsiadami” wolontariuszki z Białorusi i Ukrainy przez dziewięć miesięcy realizowały swoje działania w Polsce. Projekt trwał od połowy września 2014 r. do końca czerwca 2015 r. w dwóch różnych placówkach. Wolontariuszka z Ukrainy współpracowała z Białostockim Towarzystwem Esperantystów, natomiast wolontariuszka z Białorusi – z Zespołem Szkół w Gródku. Główny cel tych działań to umożliwienie spotkania się oraz współpracy wolontariuszom i mieszkańcom regionu. Stworzono przestrzeń do porównania doświadczeń historycznych, politycznych, kulturowych i społecznych.

„Zapraszając na projekt przedstawiciele naszych sąsiadów wschodnich, chcieliśmy dać wolontariuszom i mieszkańcom naszego regionu szansę spotkać się i zachęcić ich do wspólnego działania. Połączenie trzech krajów sąsiadujących na gruncie polskim w regionie przygranicznym otwiera drzwi do dyskusji na temat przeszłości, przyszłości, wspólnego dziedzictwa, tożsamości i obywatelstwa europejskiego” – podsumowali organizatorzy.

Działania wolontariuszek: wspieranie uczniów w nauce, pomoc dla nauczycieli podczas przygotowania imprez szkolnych oraz lokalnych festynów, prowadzenie warsztatów językowych, zachęcanie dzieci i młodzieży do komunikowania się w języku obcym, pomoc w szkolnej świetlicy, organizowanie warsztatów, zajęć i gier integracyjnych nt. międzykulturowości i kultury białoruskiej oraz ukraińskiej w szkołach i przedszkolach, organizowanie wizyt i prelekcji w mieście oraz regionie.

„*Let's job-shadow youth work in CWM and Library in Gdynia*”
– Mobilność osób pracujących z młodzieżą

Organizacja: Centrum Wymiany Młodzieży, Gdynia, województwo pomorskie

Celem projektu był rozwój partnerskich organizacji i instytucji pracujących z młodzieżą, a w szczególności wzrost kompetencji zawodowych oraz wymiana doświadczeń i dobrych praktyk między pracownikami z Ukrainy, Białorusi i Polski. W ramach projektu staż w Centrum Współpracy Młodzieży oraz w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gdyni odbyło sześć pracownic młodzieżowych (pięć osób z Ukrainy i jedna osoba z Białorusi). Do Centrum Współpracy Młodzieży na dwa tygodnie przyjechała jedna osoba z Ukrainy, aby poznać specyfikę pracy z lokalnymi i zagranicznymi wolontariuszami, a na miesiąc – osoba z Białorusi, żeby poznać tajniki cyklu przygotowania i realizacji międzynarodowego projektu młodzieżowego, wraz z uczestnictwem w ww. wydarzeniu. Z kolei do Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdyni na dwa tygodnie przyjechały cztery pracownice Biblioteki Publicznej z Kremenczuka na Ukrainie, aby poznać specyfikę pracy gdyńskich filii i dobre praktyki w zakresie aktywizowania lokalnej młodzieży. W przypadku wszystkich działań do osiągnięcia jak najlepszych efektów edukacyjnych zostały

wykorzystane różnorodne narzędzia pracy, takie jak elementy szkolenia, wizyty studyjne w ciekawych instytucjach, bezpośrednia obserwacja działań oraz warsztaty służące wymianie doświadczeń.

Efektom projektu był rozwój indywidualny i zawodowy osób pracujących z młodzieżą z Ukrainy i Białorusi oraz wszystkich organizacji partnerskich zaangażowanych w projekt. Zdobyte w Polsce umiejętności, doświadczenia i wiedza przyczynią się do rozwoju działań aktywizujących młodzież w Kremenczuku i Grodnie.

CENTRUM WSPÓŁPRACY Z KRAJAMI EUROPY WSCHODNIEJ I KAUKAZU SALTO¹²

Centrum Współpracy z Krajami Europy Wschodniej i Kaukazu SALTO EECA (*Support for Advanced Learning and Training Opportunities in Eastern Europe and Caucasus Resource Centre*, dalej: SALTO EECA) zostało utworzone przez Komisję Europejską przy wsparciu Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu Rzeczypospolitej Polskiej pod koniec 2003 r. Działa ono przy polskiej Narodowej Agencji Programu Erasmus+. Nadzór nad centrum SALTO EECA sprawują Komisja Europejska oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej.

SALTO EECA należy do sieci sześciu centrów SALTO-YOUTH rozmieszczonych w państwach Unii Europejskiej. Wspólnym celem sieci jest podnoszenie jakości projektów młodzieżowych oraz wspieranie organizacji pracujących z młodzieżą i narodowych agencji programu Erasmus+ poprzez działania informacyjne i szkoleniowe.

Centrum Współpracy SALTO EECA wspiera rozwój edukacji pozaformalnej oraz podnoszenie umiejętności korzystania z programu Erasmus+ w sektorze młodzież w krajach regionu PW, a także w Federacji Rosyjskiej. Do głównych zadań centrum należą:

- » **promocja programu Erasmus+ Młodzież oraz edukacji pozaformalnej w krajach Partnerstwa Wschodniego i Federacji Rosyjskiej;**

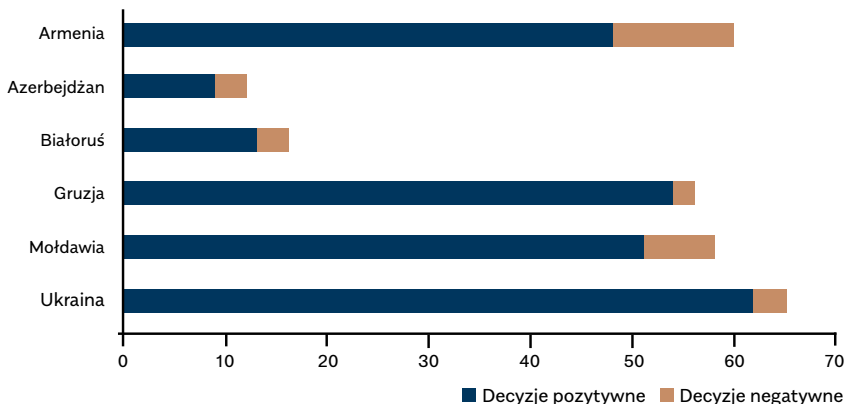
12. Opracowano na podstawie materiałów Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji i Centrum Współpracy SALTO z krajami Partnerstwa Wschodniego SALTO EECA.

- » podnoszenie jakości projektów mobilności edukacyjnej osób młodych i osób pracujących z młodzieżą poprzez organizację szkoleń i seminariów, w szczególności wspieranie jakości działań w ramach projektów wolontariatu (system akredytacji, szkoleń dla wolontariuszy i koordynatorów, wizyty monitorujące, działania informacyjne);
- » eksperckie i informacyjne wsparcie narodowych agencji programu Erasmus+ w sektorze młodzież w zakresie rozwoju międzynarodowej współpracy między organizacjami z UE a organizacjami z krajów Partnerstwa Wschodniego i Federacji Rosyjskiej.

Jednym z głównych zadań zespołu SALTO EECA jest wsparcie międzynarodowego wolontariatu. Od 2010 r. SALTO EECA odpowiada za prowadzenie akredytacji organizacji chcących gościć i wysyłać wolontariuszy w ramach Wolontariatu Erasmus+ (obecnie: Europejski Korpus Solidarności). W tym czasie centrum przeprowadziło ponad 260 akredytacji (rys. 8), przyznawanych na minimum rok, maksymalnie zaś do końca 2020 r., czyli do końca programu Erasmus+. Biorąc pod uwagę cały region, zaledwie niecałe 2 proc. przeprowadzonych przez Centrum SALTO akredytacji otrzymuje decyzje negatywne.

Rys. 8. Liczba akredytacji w krajach Partnerstwa Wschodniego w latach 2014–2017

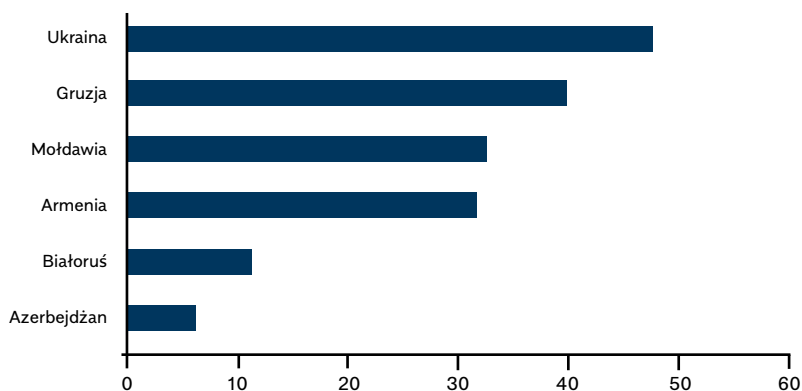

Źródło: Centrum Współpracy SALTO EECA.

Aktualnie (2018 r.) 207 organizacji ma ważne akredytacje pozwalające na goszczenie i wysyłanie wolontariuszy, w tym najwięcej na Ukrainie i w Gruzji, a najmniej na Białorusi i w Azerbejdżanie (rys. 9). Organizacje mające ważną akredytację podlegają również monitoringom, których od początku 2014 r. w regionie PW przeprowadzono ponad 40.

W procesach akredytacji i monitoringu SALTO EECA wspierane jest przez zespół 20 doświadczonych akredytorów, na który składa się dziewięć osób z krajów Partnerstwa Wschodniego, dwie osoby z Rosji i dziewięć z krajów programu Erasmus+, w tym cztery osoby z Polski.

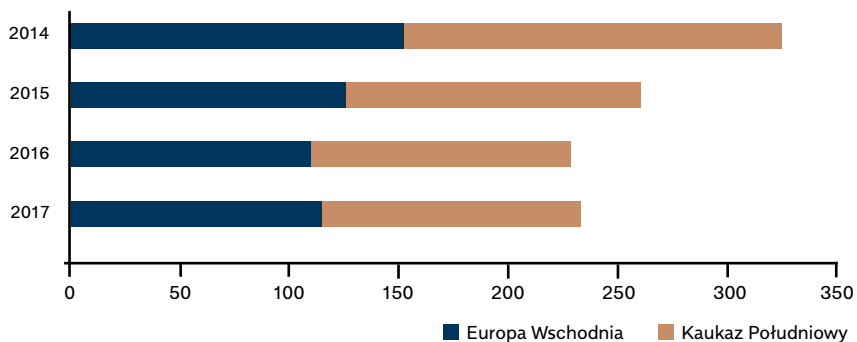
Rys. 9. Liczba organizacji z krajów Partnerstwa Wschodniego mających ważną akredytację. Stan na kwiecień 2018 r.

Źródło: Centrum Współpracy SALTO EECA.

Obok akredytacji kolejnym elementem wsparcia dla projektów wolontariackich są zharmonizowane szkolenia dla wolontariuszy goszczonych w krajach Partnerstwa Wschodniego, prowadzone po przyjeździe, oraz ewaluacja środkowa (dla projektów dłuższych niż sześć miesięcy). Szkolenia organizowane są w dwóch subregionach: Europa Wschodnia (Ukraina, Białoruś i Mołdawia) oraz Kaukaz (Armenia, Azerbejdżan i Gruzja). W latach 2014–2017 uczestniczyło w nich ponad 1350 młodych osób (rys. 10).

Rys. 10. Liczba wolontariuszy uczestniczących w szkoleniach EVS w krajach Partnerstwa Wschodniego w latach 2014–2017

Źródło: Centrum Współpracy SALTO EECA.

SALTO EECA odpowiada także za organizację corocznych spotkań byłych wolontariuszy. Od 2014 r. wzięło w nich udział blisko 240 osób. Kolejnym elementem wsparcia wolontariatu w regionie jest organizacja narodowych spotkań koordynatorów projektów wolontariackich. Wszystkie szkolenia i spotkania prowadzi zespół 18 doświadczonych trenerów z PW i Rosji. Centrum SALTO wspiera także rozwój pracowników organizacji zajmujących się Wolontariatem Erasmus+, m.in. wysyłając ich na międzynarodowe szkolenia podnoszące ich kompetencje.

Od 2014 r. SALTO EECA realizuje ponadto strategię wspierania organizacji i pracowników młodzieżowych pracujących z młodzieżą z mniejszymi szansami. Celem strategii jest dotarcie do organizacji pracujących z grupami młodzieży wykluczonej z przyczyn zdrowotnych, społecznych, ekonomicznych, geograficznych czy kulturowych, zapoznanie ich z możliwościami realizacji międzynarodowych projektów młodzieżowych Erasmus+ oraz rozwijanie ich kompetencji w tzw. obszarze inkluzji (włączania) poprzez udział w międzynarodowych szkoleniach i seminariach organizowanych w ramach Erasmus+. Projekt zainicjowały SALTO EECA oraz narodowe agencje programu Erasmus+ z Polski, Austrii i Finlandii, które wspólnie przeprowadziły badanie potrzeb pracowników młodzieżowych z regionu PW i Rosji oraz wyzwań, które przed nimi stały. Badanie dowiodło, że istnieje potrzeba zwiększenia

dostępności oferty szkoleniowej proponowanej w ramach Erasmus+ dla pracowników młodzieżowych z PW poprzez wprowadzenie szkoleń w języku rosyjskim, a także poprzez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury i wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, zwiększenie liczby szkoleń o tematyce włączania i dostosowanie ich do rzeczywistych potrzeb pracowników młodzieżowych (które w państwach PW różnią się od tych z krajów programu) i poprzez organizację lokalnych punktów udzielających w językach narodowych niezbędnych informacji dla organizacji i młodych osób chcących dowiedzieć się więcej o programie Erasmus+ Młodzież.

Do tej pory w ramach strategii zorganizowano pięć szkoleń, w tym dwa w języku rosyjskim, a także dwie wizyty studyjne – do Ukrainy i krajów bałtyckich. SALTO EECA przetłumaczyło również na język rosyjski podręcznik „Inclusion from A to Z” wydany przez Centrum SALTO Włączanie Społeczne.

Z tematyką włączania społecznego blisko związana jest strategia przeciwdziałania radykalizacji prowadzącej do przemocy wśród młodzieży poprzez pracę z nią metodami edukacji pozaformalnej (*Youth work in prevention of violent radicalisation*). Strategia współpracy, zainicjowana w 2016 r. przez trzy regionalne centra SALTO: EECA, EuroMed i South East Europe (SEE), skupia kilkanaście narodowych agencji programu Erasmus+ i cztery centra SALTO. W ramach strategii przeprowadzono badanie, w którego czasie zgromadzono projekty dotyczące zapobiegania radykalizacji wśród młodzieży w różnych krajach Europy, by następnie zestawić dobre praktyki oraz zidentyfikować ogólne prawidłowości decydujące o sukcesie (lub porażce) projektu. Wśród inspirujących praktyk znalazły się dwa projekty prowadzone przez gruzińskie organizacje pracujące z muzułmańską etniczną mniejszością Kistów w wąwozie Pankisi. Raport z badania, przedstawiony na konferencji na Malcie w grudniu 2017 r. i tam też uzupełniony na podstawie sugestii uczestników, został opublikowany w 2018 r. przez Partnerstwo Komisji Europejskiej i Rady Europy w dziedzinie młodzieży (*EU-CoE Youth Partnership*). Kolejne kroki w ramach strategii to przeprowadzenie międzysektorowego seminarium dla pracowników młodzieżowych służącego wymianie dobrych praktyk i identyfikacji konkretnych potrzeb edukacyjnych osób pracujących w zakresie prewencji radykalizacji, a także międzynarodowa wizyta studyjna oraz szkolenie online, które ma być dostępne w przyszłości na platformie SALTO „HOP”.

W 2017 r. została utworzona w krajach PW i Rosji sieć centrów informacyjnych programu Erasmus+ Młodzież, która została uznana przez władze krajowe oraz organizacje młodzieżowe za bardzo ważne narzędzie wspierania wdrażania programu w krajach regionu.

Efektami działalności centrów były m.in.:

- » 94 konferencje prasowe, warsztaty informacyjne i prezentacje, seminaria dla lokalnych multiplikatorów, szkolenia dla mentorów EVS;
- » 736 konsultacji osobistych oraz przez telefon, Skype, Messenger;
- » 9010 osób obserwujących strony centrów informacyjnych na Facebooku;
- » 531 postów na Facebooku, w tym 86 filmów i relacji medialnych oraz 1206 zdjęć.

W ramach strony internetowej SALTO prowadzony jest dział poświęcony centrom informacyjnym na Wschodzie, gdzie znajdują się: kalendarz ich pracy, prezentacje po angielsku i w językach narodowych.

EU4YOUTH¹³

Zgodnie z zaleceniami drugiego szczytu Partnerstwa Wschodniego w Rydze Komisja Europejska zainicjowała Program EU4Youth (2017–2020), który jest kluczowym mechanizmem UE koncentrującym się na współpracy Wspólnoty i regionu Partnerstwa Wschodniego, z zaplanowanym budżetem w wysokości 22 750 000 euro. Jego celem jest wzmocnienie aktywnego uczestnictwa młodzieży w życiu społecznym i politycznym oraz zwiększenie zatrudnienia osób młodych poprzez rozwój kompetencji liderkich i przedsiębiorczych. Program EU4Youth składa się z trzech komponentów:

- » EU4Y budowanie potencjału (planowany budżet w wysokości 9 mln euro) – stanowi część Akcji 2

13. Opracowano na podstawie materiałów Komisji Europejskiej dostępnych na stronie www.euneighbours.eu/en/east/eu-in-action/projects/eu-4youth, dostęp 10.06.2018.

programu Erasmus+ i finansuje projekty mające na celu wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego i budowanie sieci współpracy. Adresatami działań są osoby pracujące z młodzieżą i lokalni liderzy, a także organizacje młodzieżowe. Projekty mogą trwać od 9 do 24 miesięcy, a maksymalne dofinansowanie wynosi 150 tys. euro. Komponent ten jest zarządzany przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego, a w 2017 r. w jego ramach przyznano dofinansowanie dla 35 projektów.

- » EU4Y program grantowy (planowany budżet w wysokości 8,5 mln euro) – osobna linia budżetowa, która finansuje działania mające na celu podniesienie kompetencji młodzieży, wsparcie liderów młodzieżowych i postaw przedsiębiorczych młodzieży. Szczególny nacisk położony jest na udział młodych osób z mniejszymi szansami oraz na włączanie do programu organizacji pracujących z tą młodzieżą.
- » EU4Y koordynacja i wsparcie (planowany budżet w wysokości 2,5 mln euro) – mechanizm wsparcia dwóch powyższych komponentów (poprzez działania koordynujące, promocyjne i upowszechniające), którego uruchomienie planowane jest na 2018 r. Szczególny nacisk położony będzie na działania promocyjne i zwiększające widoczność projektów programu EU4Youth oraz na tworzenie synergii z innymi inicjatywami krajowymi i międzynarodowymi w obszarze młodzieży.

Odbiorcami programu są przede wszystkim organizacje społeczeństwa obywatelskiego pracujące na rzecz młodych ludzi w państwach Partnerstwa Wschodniego, młodzi liderzy oraz osoby pracujące z młodzieżą, a także młodzi ludzie dotknięci problemem wykluczenia społecznego i ekonomicznego oraz młode kobiety. Partnerami projektów, oprócz organizacji młodzieżowych, mogą być m.in. władze lokalne i państwowe czy firmy prywatne.

EUROPEJSKI KORPUS SOLIDARNOŚCI

Europejski Korpus Solidarności jest nową inicjatywą Unii Europejskiej, której głównym celem jest wzmacnianie poczucia solidarności wśród młodych ludzi poprzez angażowanie ich w projekty z zakresu wolontariatu lub rozwoju zawodowego – we własnym kraju lub za granicą – które przynoszą korzyści społecznościom w całej Europie. Pierwotnie program był adresowany tylko do krajów UE, lecz po wielokrotnych sygnałach, że solidarność europejska nie może się ograniczać tylko do państw UE, został otwarty także na sąsiadujące kraje partnerskie, w tym kraje Partnerstwa Wschodniego.

Europejski Korpus Solidarności przewiduje trzy typy działań:

- » projekty wolontariatu;
- » staże i miejsca pracy;
- » projekty solidarności.

Projekty wolontariatu to działania, które są już znane z programu Erasmus+. Młodzież ma szansę na wyjazd za granicę, gdzie może spędzić maksymalnie 12 miesięcy. Program oferuje również krótsze działania grupowe oraz możliwość realizacji projektu w Polsce. Organizacje mogą zaprosić do współpracy wolontariuszy, którzy włączą się w codzienną pracę instytucji.

Staż i miejsca pracy pozwalają młodym ludziom zdobyć doświadczenie zawodowe, postawić pierwsze kroki na drodze kariery. Pracę bądź staż w organizacjach i instytucjach związanych z sektorem solidarnościowym można rozpocząć nie tylko w kraju, lecz także za granicą. Firmy mogą zyskać pracowników lub stażystów oraz liczyć na pokrycie niektórych kosztów związanych z ich pobylem.

Projekty solidarności to działania skierowane do osób i organizacji, które widzą potrzebę zmiany otaczającego je środowiska. Dofinansowanie tego rodzaju projektu umożliwia realizację działań w lokalnej społeczności. Celem tych projektów jest włączenie młodzieży w działania lokalne, zaktywizowanie i wsparcie młodych ludzi we współpracy z mieszkańcami oraz innymi organizacjami.

Młodzież oraz organizacje z krajów PW mogą uczestniczyć w międzynarodowych projektach wolontariatu w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności.

Zgodnie z szacunkami Komisji Europejskiej 90 proc. budżetu EKS przeznaczone będzie na projekty wolontariatu i solidarności. Do końca 2020 r. na finansowanie działań Korpusu przewidziano 376 mln 500 tys. euro, w tym w roku 2018 – 44 mln 250 tys. euro.

PROGRAM ETWINNING PLUS¹⁴

eTwinning to społeczność szkół, uczniów i nauczycieli współpracujących ze sobą za pomocą mediów elektronicznych. Jej członkami są nauczyciele wszystkich przedmiotów, pracujący z uczniami w wieku 3–19 lat, w tym również bibliotekarze szkolni i pedagodzy, realizując online międzynarodowe projekty edukacyjne. Program istnieje od 2005 r. i zgromadził już niemal 400 tys. nauczycieli z całej Europy.

Program eTwinning jest skierowany do szkół i wykorzystywany często jako narzędzie polepszające jakość edukacji formalnej, co nie zmienia faktu, że nierzadko projekty realizowane w ramach eTwinning mają charakter działań młodzieżowych opartych na metodach edukacji pozaformalnej. Często wirtualna współpraca młodzieży szkolnej w ramach eTwinning jest pierwszym międzynarodowym działaniem podejmowanym przez szkoły i prowadzi do dalszego rozwoju współpracy w programie Erasmus+ Młodzież w postaci nowych wymian młodzieży i projektów wolontariatu.

W 2013 r. program eTwinning został rozszerzony o pilotażowy program eTwinning Plus i otwarty dla szkół oraz nauczycieli z Armenii, Azerbejdżanu, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy. Inicjatywa powstała w myśl Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. W miarę rozwoju eTwinning Plus do grona uczestników zostały przyjęte kolejne kraje: Tunezja oraz Jordania. Wprowadzenie eTwinning Plus umożliwiło nawiązanie współpracy młodzieży szkolnej oraz

---

14. Opracowano na podstawie materiałów Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji oraz Krajowego Biura Programu eTwinning w Polsce.

nauczycieli z krajami Partnerstwa Wschodniego (oprócz Białorusi) poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii i zasad edukacji pozaformalnej.

Krajowe Biuro eTwinning w Polsce, działające w ramach Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, od początku intensywnie wspomagało uruchamianie oraz późniejsze działania biur eTwinning założonych w krajach objętych programem eTwinning Plus (PSA – *Partner Support Agencies*). W 2014 r. zakończył się pilotaż dla krajów eTwinning Plus i znormalizowały się zasady współpracy, dzięki czemu nauczyciele z tych krajów są pełnoprawnymi uczestnikami programu eTwinning.

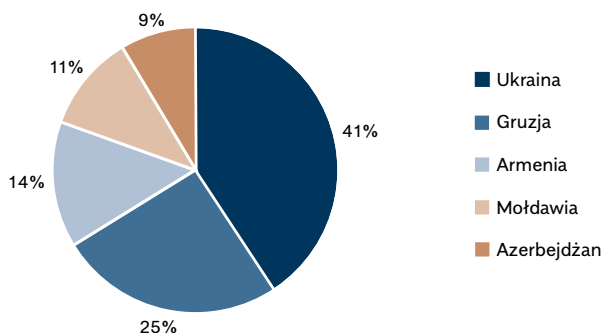
Od samego początku jego trwania bardzo ważnym elementem był transfer wiedzy i *know-how* do krajów stawiających pierwsze kroki w programie. W tym celu Krajowe Biuro eTwinning w Polsce we współpracy z Centralnym Biurem eTwinning (CSS – *Central Support Service*) organizowało specjalne spotkania (również online) z reprezentantami PSA oraz szkolenia, wizyty studyjne i seminaria międzynarodowe.

Organizacja międzynarodowych seminariów kontaktowych, szkoleń i warsztatów jest jedną z form współpracy oferowaną regularnie przez Krajowe Biuro eTwinning w Polsce. Dotychczas odbyły się wizyty nauczycieli z Armenii i Gruzji. Spotkania te pomagają nauczycielom z krajów eTwinning Plus nawiązywać i utrzymywać kontakty, a organizatorom rozwijać międzynarodowe projekty eTwinning.

Inną formą współpracy między Krajowym Biurem eTwinning w Polsce a PSA są międzynarodowe webinaria dla nauczycieli z krajów eTwinning Plus. Celem powyższych spotkań internetowych jest nie tylko znalezienie partnera do współpracy przy projekcie, lecz także rejestracja projektu na platformie eTwinning. Ta forma szkoleniowa skierowana jest do nauczycieli początkujących w programie. Podczas webinarium nauczyciele poznają założenia programu, platformę eTwinning oraz jej narzędzia. Przedstawione zostają ponadto przykłady zrealizowanych już wzorcowych projektów, a także nawiązywane są kontakty i prezentowane pomysły na projekty. W efekcie powstają międzynarodowe grupy projektowe, w których nauczyciele planują i rejestrują projekty.

Zainteresowanie współpracą z partnerami eTwinning Plus wśród polskich nauczycieli z roku na rok rośnie. Ogółem liczba projektów eTwinning realizowanych przez polskich nauczycieli w latach 2013–2017 z krajami eTwinning Plus wynosi 3456.

Rys. 11. Odsetek projektów realizowanych przez polskich nauczycieli we współpracy z poszczególnymi krajami eTwinning Plus w latach 2012–2018

Źródło: Krajowe Biuro eTwinning w Polsce.

Nauczyciele z polskich szkół najchętniej tworzą projekty z Ukrainą (1412). Jest to związane z tym, że Ukraina jest najliczniejszym krajem ze wszystkich uczestniczących w eTwinning Plus. Na drugim miejscu pod względem liczby wspólnych przedsięwzięć znajduje się Gruzja (878 projektów), a następnie kolejno: Armenia (487 projektów), Mołdawia (380 projektów) oraz Azerbejdżan (299 projektów)¹⁵. Najczęściej wybierane we współpracy między szkołami są: języki obce (2371 projektów), sztuka (1734 projekty), informatyka (1692 projekty), tematyka interdyscyplinarna (1380 projektów) oraz historia (1379 projektów). Nieco mniejszym

15. Liczby projektów realizowanych z poszczególnymi krajami nie sumują się na całkowitą liczbę projektów realizowanych przez polskich nauczycieli z nauczycielami eTwinning Plus, ponieważ w jednym projekcie może wziąć udział więcej niż jeden nauczyciel.

zainteresowaniem wśród szkół cieszą się tematy z zakresu: edukacji medialnej, edukacji przedszkolnej, studiów europejskich oraz nauk społecznych/socjologii. Najrzadziej wybierane w projektach są: języki klasyczne (łacina i greka), szkolnictwo zawodowe, prawo, filozofia/logika oraz polityka.

PROGRAMY RZĄDOWE

POLSKO-UKRAIŃSKA RADA WYMIANY MŁODZIEŻY¹⁶

Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży (PURWM) powstała na mocy porozumienia między rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy podpisanego 9 września 2015 r. Umowa określa główne zadania oraz cele rady. Ciałem zarządczym rady są jej członkowie – po czterech przedstawicieli z Polski i Ukrainy. Z kolei obsługę administracyjną i organizacyjną wykonują narodowe instytucje zarządzające (NIZ). W Polsce została ona powierzona Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, a na Ukrainie – Ministerstwu Młodzieży i Sportu.

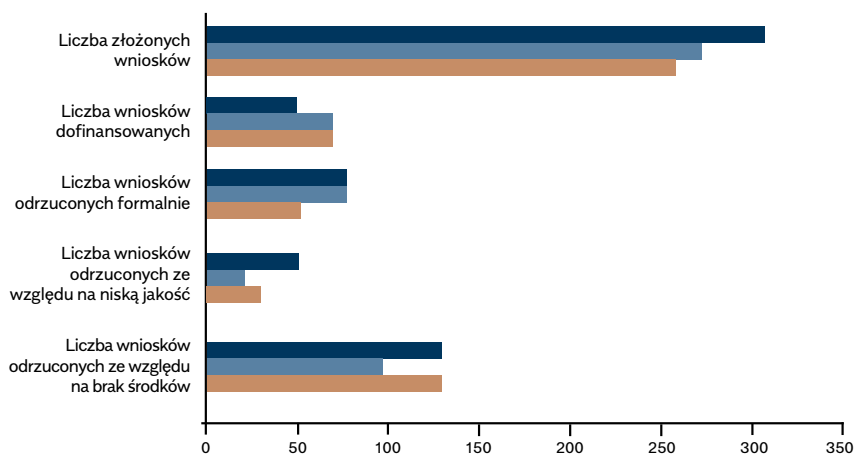
Celem PURWM jest wspieranie współpracy polskiej i ukraińskiej młodzieży oraz budowa przyjaznych stosunków między narodami Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy. Rada, podkreślając szczególną rolę młodego pokolenia w kształtowaniu relacji międzynarodowych, inspirowanie młodzież i osoby z nią pracujące do wspólnych działań. Poza tym wspiera finansowo (konkurs projektów) i merytorycznie (system szkoleń, konsultacje) realizację pomysłów młodych ludzi w wieku 14–35 lat.

Na podstawie polsko-ukraińskiej umowy wysokość środków przeznaczonych na działanie programu oraz koszty jego administrowania określa coroczne porozumienie między Ministerstwem Edukacji Narodowej RP a Ministerstwem Młodzieży i Sportu Ukrainy.

16. Opracowano na podstawie materiałów Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji oraz Polsko-Ukraińskiej Rady Wymiany Młodzieży.

Od momentu powołania PURWM jej roczny budżet wynosi 4 mln zł, z czego 3,8 mln zł to fundusze na dofinansowanie projektów, a pozostałe 200 tys. zł to środki przeznaczone na pokrycie kosztów obsługi administracyjnej programu (m.in. koszty osobowe, koszty organizacji spotkań rady, szkoleń i działań upowszechniających). Średnia wysokość dofinansowania projektu w latach 2016–2018 to ok. 60 tys. zł.

Rys. 12. Decyzje PURWM ws. dofinansowania projektów. Lata 2016–2018

Źródło: Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży. ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018

Organizacje wnioskujące mogą korzystać ze środków PURWM w ramach czterech dostępnych formatów. Najpopularniejszym z nich są wymiany młodzieżowe. Ich celem jest wymiana myśli, idei i zainteresowań, co jest realizowane poprzez różnorodne, spójne i logiczne metody edukacji pozaformalnej. Projekt może być prowadzony na terenie jednego z państw (należy wybrać Polskę albo Ukrainę) i w swoim założeniu nie przewiduje rewizyty. Drugim pod względem popularności rodzajem projektów są spotkania młodzieżowe. W odróżnieniu od wymian mogą one być realizowane na terenie dwóch państw (pod warunkiem że zostaną zaplanowane w dwóch różnych terminach). Ich oczekiwanym rezultatem jest organizacja wybranego wydarzenia (festiwal, konferencja, warsztaty, koncert itp.). Wyraźnie mniejszą popularnością cieszą się dwie pozostałe

formy projektów, czyli seminaria przygotowawcze i kontaktowe oraz projekty informacyjno-promocyjne. Celem seminariów jest poznanie nowej organizacji partnerskiej oraz wspólne przygotowanie pomysłów i założeń kolejnych projektów młodzieżowych. Ten rodzaj projektu może być realizowany na terenie jednego z państw i również nie przewiduje rewizyty. Warunek ten odróżnia seminaria od ostatniej formy – projektów informacyjno-promocyjnych, które nie wymagają ograniczenia działań projektowych do jednego kraju. Format ten zakłada stworzenie materiału promocyjno-informacyjnego na temat współpracy Polski i Ukrainy (np. publikacji).

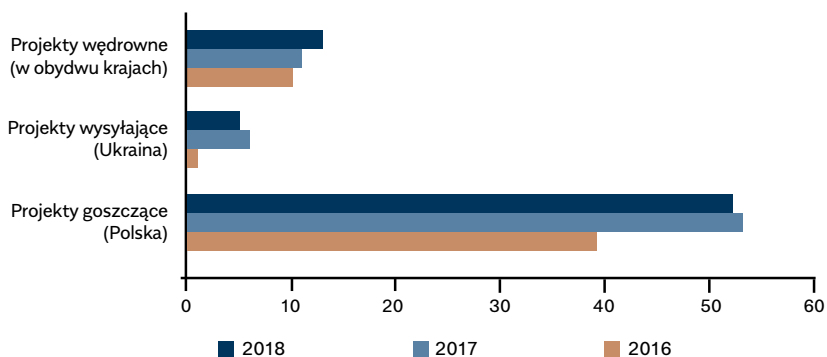
Wnioski o dofinansowanie mogą być składane przez podmioty takie jak na przykład organizacje pozarządowe oraz instytucje oświatowe i publiczne, których działalność skierowana jest do młodzieży. Warunkiem dofinansowania jest aktywny udział co najmniej dwóch uprawnionych podmiotów, po jednym z każdego kraju. Wnioskodawcami ani organizacjami partnerskimi nie mogą być podmioty komercyjne. Po stronie polskiej wnioski o dofinansowanie składane są przez platformę online.frse.org.pl w wyznaczonych przez Radę terminach. Wśród organizacji wnioskujących zdecydowanie najwięcej jest organizacji pozarządowych – stanowią one niemal 69 proc. ogółu wnioskodawców.

Każdy wniosek o dofinansowanie musi wpisywać się w co najmniej jeden priorytet z pięciu ustalanych przez radę. W 2018 r. PURWM wskazała następujące priorytety:

- » wzmocnienie dialogu międzykulturowego poprzez budowanie postaw otwartości i zrozumienia wśród młodych osób;
- » nabywanie kompetencji niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym;
- » wzmocnienie współpracy i wymiana doświadczeń w zakresie edukacji technicznej oraz branżowej;
- » wspieranie aktywnych postaw obywatelskich wśród młodzieży, w tym promocja przedsiębiorczości i wolontariatu;
- » odkrywanie wspólnych korzeni, pozbywanie się uprzedzeń i przełamywanie stereotypów w postrzeganiu wspólnej historii oraz we współczesnych relacjach.

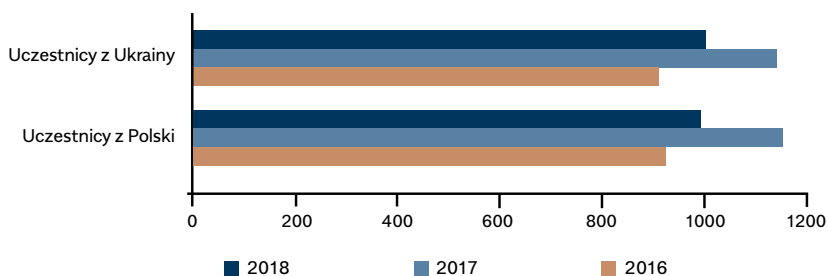
Chociaż wnioskodawcy formalnie zobowiązani są do wybrania tylko jednego z nich, warto podkreślić, że w wymiarze praktycznym większość projektów realizuje więcej priorytetów niż jeden. Realizacja projektów odbywa się od początku czerwca do końca października.

Rys. 13. Liczba dofinansowanych projektów według miejsca realizacji. Lata 2016–2018

Źródło: Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży.

Rys. 14. Struktura grup według narodowości uczestników. Lata 2016–2018

Źródło: Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży.

POLSKO-NIEMIECKA WSPÓŁPRACA MŁODZIEŻY¹⁷

Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM) jest organizacją międzynarodową utworzoną w 1991 r. przez rządy RP i RFN, a jej zadaniem jest wspieranie wzajemnego poznania i zrozumienia oraz ścisłej współpracy młodych ludzi z Polski i Niemiec. W myśl umowy założycielskiej organizacja inicjuje, dotuje i wspiera merytorycznie różnorodne spotkania młodzieży: od warsztatów teatralnych do wspólnych obozów treningowych i projektów ekologicznych. Ponadto PNWM oferuje regularne giełdy partnerów i seminaria specjalistyczne, a także wydaje oraz udostępnia publikacje metodyczne i krajoznawcze ułatwiające prowadzenie projektów wymiany. W okresie swojej działalności Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży wsparła spotkania blisko 2,9 mln młodych ludzi z Polski i Niemiec.

Zgodnie z umową założycielską do zadań PNWM należy także włączanie do bilateralnej wymiany młodych ludzi z państw trzecich. Od początku istnienia Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży wschodni sąsiedzi Polski – Ukraina, Białoruś i Rosja (głównie obwód kaliningradzki) – byli ważnymi partnerami w ramach trójstronnej wymiany. Od 2014 r. projekty trójstronne z młodzieżą z ww. krajów dotowane przez PNWM otrzymują dodatkowe wsparcie dzięki środkom pochodzącym z programu „Zacieśnianie współpracy ze społeczeństwem obywatelskim w krajach Partnerstwa Wschodniego i Rosji” niemieckiego ministerstwa spraw zagranicznych. Pozwalają one na dofinansowanie wydatków partnerów projektów (kosztów podróży i programu) w krajach trzecich, czyli poza granicami Polski i Niemiec, co nie byłoby możliwe ze środków własnych PNWM. Od 2016 r. podobnym dofinansowaniem objęte zostały także projekty realizowane z Rosją.

Wśród wymian trójstronnych wspieranych przez PNWM największą popularnością cieszą się projekty polsko-niemiecko-ukraińskie. Wśród wnioskodawców są zarówno organizacje i instytucje realizujące projekty wymiany rokrocznie, jak i nowe partnerstwa trójstronne. PNWM angażuje się szczególnie w ich wspieranie, oferując organizatorom

17. Opracowano na podstawie materiałów Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży

regularne giełdy partnerów i seminaria specjalistyczne, a także koordynując programy skierowane do młodzieży. Dla uczestników spotkań PNWM wydała rozmówki polsko-niemiecko-ukraińskie „Drei Друзи з боиско”. Powstał również film promujący wymianę młodzieży „То tylko gra/Alles nur ein Spiel/Це лише гра”.

Do tej pory PNWM zrealizowała łącznie ok. 1,7 tys. projektów wymiany trójstronnej z państwami Partnerstwa Wschodniego i Rosją, w tym ok. 1125 z Ukrainą, 287 z Białorusią, 285 z Rosją oraz trzy z Gruzją.

Realizacja zadania publicznego pn. „Międzynarodowa wymiana młodzieży”

Ministerstwo Edukacji Narodowej realizuje od lat konkurs ofert na realizację zadania publicznego pn. „Międzynarodowa wymiana młodzieży”. Celem konkursu jest wspieranie wymiany młodzieży z Polski i wybranych krajów Partnerstwa Wschodniego: Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji i Mołdawii. W konkursie uczestniczyć mogą organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego. Ostatecznym beneficjentem konkursu jest młodzież polskich szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz jej rówieśnicy z ww. krajów partnerskich.

W trakcie wymiany młodzieży powinny być realizowane określone na dany rok cele. W 2018 r. projekty zgłaszane w konkursie powinny uwzględniać następujące priorytety:

- » wzmacnianie dialogu oraz budowanie postawy otwartości i tolerancji wśród młodych ludzi, w tym sprzyjanie wzajemnemu pokonywaniu barier językowych;
- » promowanie wizerunku Polski jako kraju o bogatym dziedzictwie kulturowym oraz otwartego na nowoczesność;
- » podkreślenie 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę.

Ponadto projekty powinny zachęcać do realizacji co najmniej jednej z niżej wymienionych aktywności:

- » angażowanie młodzieży w działania prospołeczne;
- » kontynuowanie współpracy po realizacji projektu;
- » aktywizowanie młodzieży i rozwijanie kompetencji miękkich (np. kreatywności, innowacyjności).

Zasady przystąpienia do konkursu, realizacji projektów i ich rozliczenia określone są corocznie w ogłoszeniu otwartego konkursu ofert zawierającego Regulamin konkursu oraz Zasady przyznawania i rozliczania dotacji, które jest publikowane na stronie MEN.

DZIAŁANIA FUNDACJI SOLIDARNOŚCI MIĘDZYNARODOWEJ¹⁸

Fundacja Solidarności Międzynarodowej (do 2013 r. Polska Fundacja Międzynarodowej Współpracy na rzecz Rozwoju „Wiedzieć Jak”) wspiera demokrację (w tym lokalną) w krajach przechodzących transformację systemową. Pomaga w prodemokratycznych przemianach społeczeństwom, które ze względu na system polityczny nie mają możliwości współdecydowania o własnym losie, a także wspiera przestrzeganie praw człowieka na świecie.

Fundacja ta została powołana pod koniec lat 90. XX w. z inicjatywy prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego. Jej celem było pomaganie krajom w czasie transformacji w zakresie gospodarki rynkowej i prywatnej przedsiębiorczości oraz wspomaganie ich rozwoju gospodarczego, społecznego i politycznego. W pierwszym okresie działalności fundacja realizowała projekty m.in. na rzecz Ukrainy, Mołdawii, Kazachstanu i Gruzji.

Co prawda nie wspiera ona bezpośrednio działalności ani projektów na rzecz młodzieży, jednak jej działania pośrednio mogą dotyczyć młodych ludzi z Ukrainy, Białorusi, Gruzji i Mołdawii. Dofinansowane projekty, a także podejmowane przez fundację działania własne koncentrują się na pięciu obszarach:

- » wsparcie demokracji lokalnej, samorządności i podmiotowości obywateli;

18. Opracowano na podstawie materiałów Fundacji Solidarności Międzynarodowej.

- » wsparcie niezależnych mediów;
- » obserwacja wyborów;
- » pomoc represjonowanym oraz wsparcie działalności organizacji broniących praw człowieka;
- » współpraca instytucji publicznych i obywatelskich we wdrażaniu dobrych praktyk funkcjonowania instytucji publicznych.

Praca fundacji finansowana jest ze środków polskiej współpracy rozwojowej MSZ RP, a także przy wsparciu USAID, rządu Kanady, Szwajcarii, UE oraz innych darczyńców.

WSPÓŁPRACA REGIONALNA W RAMACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ (V4)

22 czerwca 2015 r. w Bratysławie zostało podpisane memorandum o współpracy ministrów do spraw młodzieży państw Grupy Wyszehradzkiej (V4) i Partnerstwa Wschodniego (PW). Memorandum ma na celu zachęcenie państw V4 i PW do promowania współpracy między organizacjami młodzieżowymi, w tym m.in. wymiany informacji, organizowania wspólnych konferencji, seminariów, szkoleń, wizyt studyjnych. Planowane jest także wzmocnienie współpracy w ramach programu unijnego Erasmus+ obowiązującego w latach 2014–2020. Zapisy memorandum przewidują przygotowanie przez strony planu dotyczącego działań związanych z wdrażaniem wspólnych inicjatyw oraz coroczne omawianie rozwoju współpracy w ramach memorandum na spotkaniu V4 i PW.

Kontynuując tradycję wspólnych spotkań przedstawicieli państw Grupy Wyszehradzkiej i państw Partnerstwa Wschodniego w obszarze młodzieży w ramach Grupy Wyszehradzkiej, zapoczątkowaną w 2012 r., oraz zgodnie z programem przewodnictwa Polski w Grupie Wyszehradzkiej (1 lipca 2016 r. – 30 czerwca 2017 r.), Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Fundacją Rozwoju Systemu Edukacji zorganizowało w Warszawie w dniach 22–23 lutego 2017 r. seminarium robocze zatytułowane „Młodzi ludzie na rzecz praw człowieka” z udziałem przedstawicieli państw Grupy Wyszehradzkiej oraz Partnerstwa Wschodniego. Delegacje krajowe reprezentowane były przez kraje V4: Czechy, Węgry, Słowację, Polskę oraz kraje PW: Armenię, Azerbejdżan, Białoruś,

Gruzję, Mołdawię i Ukrainę. Uczestnikami seminarium byli: pracownicy ministerstw odpowiedzialnych za politykę młodzieżową, aktywiści młodzieżowi, reprezentanci krajowych rad młodzieży, przedstawiciele narodowych agencji programu Erasmus+, krajowi koordynatorzy kampanii Rady Europy „No Hate Speech”, przedstawiciele Rady Europy, Partnerstwa Komisji Europejskiej z Radą Europy w obszarze młodzieży, Centrum Współpracy z Krajami Europy Wschodniej i Kaukazu SALTO EECA, Fundacji Solidarności Międzynarodowej i Funduszu Wyszehradzkiego. W trakcie spotkania uczestnicy skoncentrowali się przede wszystkim na działaniach i projektach realizowanych przez młodych ludzi na rzecz promowania praw człowieka, z uwzględnieniem działań realizowanych w ramach kampanii Rady Europy przeciwko mowie nienawiści. Program spotkania obejmował m.in. pracę w grupach roboczych w ramach trzech głównych tematów: prawa człowieka w świecie cyfrowym, aktywizacji młodych ludzi do działania na rzecz praw człowieka w ramach społeczeństwa obywatelskiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli organizacji młodzieżowych, i znaczenia współpracy międzysektorowej we wspieraniu działań młodych ludzi na rzecz praw człowieka.

Podobne spotkanie krajów Grupy Wyszehradzkiej i krajów Partnerstwa Wschodniego w obszarze młodzieży, odbyło się w ramach prezydencji węgierskiej w Grupie Wyszehradzkiej (Budapeszt, 28-31 maja 2018 r.). Węgierskie Ministerstwo Zasobów Ludzkich zorganizowało eksperckie spotkanie, które miało na celu podjęcie dyskusji na następujące tematy:

- » istniejące możliwości do wykorzystania przez młodych ludzi w zakresie zakładania rodziny, mieszkalnictwa oraz startu w dorosłe życie;
- » cyfryzacja;
- » zrównoważony rozwój.

Prezydencja słowacka planuje utrzymanie powyższej tradycji spotkań przedstawicieli państw Grupy Wyszehradzkiej i państw Partnerstwa Wschodniego poprzez organizację wydarzeń młodzieżowego w I połowie 2019 r.

WPŁYW MIĘDZYNARODOWYCH PROGRAMÓW EDUKACYJNYCH NA ORGANIZACJE POZARZĄDOWE I MŁODZIEŻ W KRAJACH PARTNERSTWA WSCHODNIEGO

Podsumowując współpracę Polski i krajów Partnerstwa Wschodniego w ramach międzynarodowych programów młodzieżowych, można stwierdzić, że Polska jest kluczowym partnerem regionu spośród krajów Unii Europejskiej w dziedzinie realizacji przedsięwzięć skierowanych do młodzieży. Organizacje z krajów Partnerstwa Wschodniego brały udział w projektach wymian młodzieży, wolontariatu oraz szkoleń i tworzenia sieci współpracy. Program „Młodzież w działaniu” zaowocował realizacją ponad 800 tego typu projektów, a program Erasmus+ Młodzież ponad 400 (do roku 2018). Wzięły w nich udział tysiące młodych ludzi z Polski i z krajów Partnerstwa Wschodniego. Wynik ten plasuje Polskę w czołówce krajów UE, a biorąc pod uwagę to, że populacja Polski, a w związku z tym i budżet są mniejsze niż np. Niemiec, Francji czy Włoch, jest to wynik bezprecedensowy.

Tak duża liczba wspólnie realizowanych przedsięwzięć przyczyniła się do znaczących zmian w funkcjonowaniu organizacji pozarządowych pracujących z młodzieżą, popularyzacji mobilności edukacyjnej jako środka do zdobywania cennych kompetencji i umiejętności, a także profesjonalizacji pracy z młodzieżą w krajach Partnerstwa Wschodniego.

Z badań prowadzonych przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji wynika, że uczestnictwo w europejskich programach edukacyjnych ma zdecydowanie pozytywny wpływ na organizacje pozarządowe pracujące z młodzieżą z krajów Partnerstwa Wschodniego¹⁹. Ich pracownicy rozwijają kompetencje językowe, interpersonalne, społeczne oraz te związane z zarządzaniem międzynarodowymi przedsięwzięciami – od opracowania koncepcji działania przez jego realizację do rozliczenia budżetu. Dzięki organizacji wymian młodzieży czy projektów wolontariatu europejskiego organizacje pozarządowe rozwijają sieci kontaktów, które owocują często ko-

19. Biskup, B., Pavlovych, A., Jeżowski, M., Pawłowska, M., Influence of the Youth in Action Programme on youth sector in EECA and Programme Countries, FRSE 2012.

lejnymi przedsięwzięciami, finansowanymi także spoza środków Unii Europejskiej, co dowodzi rozwoju potencjału organizacyjnego środowiska młodzieżowych NGO w regionie. Z badania organizacji pozarządowych krajów Partnerstwa Wschodniego przeprowadzonego przez FRSE w 2012 r. wynika, że połowa z nich w latach 2007–2012 zwiększyła zatrudnienie w związku z realizacją projektów międzynarodowych, w tym finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Trzy czwarte organizacji zaś stwierdziło, że z każdym rokiem rośnie realizowana przez nie liczba projektów międzynarodowych. Niektóre organizacje pozarządowe, dzięki dużej liczbie zrealizowanych projektów, nabyły doświadczenia pozwalającego starać się także o wsparcie krajowe czy regionalne dla swych działań, co jest niezwykle pozytywnym zjawiskiem, zwłaszcza w obliczu ryzyka „uzależnienia się” jedynie od środków pochodzących od zagranicznych darczyńców, które jest zjawiskiem powszechnym w regionie Partnerstwa Wschodniego.

Konsekwencją zwiększenia potencjału organizacji pozarządowych pracujących z młodzieżą z krajów Partnerstwa Wschodniego jest wzrost popularności mobilności edukacyjnej, postrzeganej nie tylko jako okazja do odwiedzenia nowych krajów czy poznania rówieśników, lecz także jako sposób zdobycia kompetencji przydatnych w życiu codziennym i zawodowym.

Wpływ międzynarodowych projektów edukacyjnych na uczestników podlega regularnemu monitoringowi prowadzonemu przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji od 2010 r. w ramach badania RAY (ang. *Research-Based Analysis and Monitoring of Erasmus+: Youth in Action*)¹⁹ – wspólnego przedsięwzięcia badawczego 32 narodowych agencji programu Erasmus+²⁰. Badanie koordynowane jest przez Instytut Badań nad Edukacją Uniwersytetu w Innsbrucku²¹ i ma na celu sprawdzenie, czy i czego uczą się uczestnicy i koordynatorzy projektów realizowanych przy wsparciu programu Erasmus+ Młodzież. W badaniu RAY stawia się następujące pytania:

---

20. Opracowano na podstawie materiałów Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji oraz raportu z badania RAY dostępnego na stronie internetowej www.researchyouth.eu/, dostęp 22.05.2018.

21. Institut für Erziehungswissenschaft, Universität Innsbruck.

- » Jak projekty programu Erasmus+ Młodzież wpływają na uczestniczących w nich młodych ludzi i osoby pracujące z młodzieżą oraz na organizacje i środowiska lokalne, w których są realizowane?
- » W jakich warunkach realizowane są projekty programu Erasmus+ Młodzież i jaki jest profil ich uczestników oraz organizacji je realizujących?
- » W jaki sposób wyniki badania RAY mogą przyczynić się do upowszechniania przykładów dobrych praktyk projektów programu Erasmus+ Młodzież i zapewnić istotny wkład w opracowywanie kolejnych edycji unijnych programów skierowanych do młodzieży?

W ostatniej fazie badania (2015–2016) wzięło udział 190 ankietowanych osób z krajów Partnerstwa Wschodniego. Ich poziom zadowolenia z realizacji projektu międzynarodowego w ramach programu Erasmus+ wyniósł 96,8 proc., a 93,1 proc. z nich zadeklarowało udział w podobnym działaniu w przyszłości.

95,2 proc. ankietowanych z krajów Partnerstwa Wschodniego zgodziło się ze stwierdzeniem, że projekt Erasmus+ przyczynił się do ich rozwoju osobistego. Badanie dowiodło też, że projekty programu Erasmus+ Młodzież mają silny wymiar edukacyjny. Aż 97,4 proc. ankietowanych stwierdziło, że dzięki udziałowi w projekcie lepiej komunikują się w języku obcym, 95,7 proc. nauczyło się pracować w grupie, a 82 proc. opracować i wdrożyć własny pomysł czy projekt. Taki sam odsetek ankietowanych zadeklarował wzrost pewności siebie.

Nie bez znaczenia jest międzynarodowy wymiar projektu. Aż 95 proc. ankietowanych z krajów Partnerstwa Wschodniego dzięki udziałowi w projekcie nauczyło się lepiej komunikować z osobami o innym pochodzeniu kulturowym czy religijnym. Jednocześnie co piąty ankietowany stwierdził, że projekt nie miał na niego większego wpływu.

Międzynarodowe projekty edukacyjne realizowane w ramach programów „Młodzież w działaniu” i Erasmus+ przyczyniają się także do profesjonalizacji pracy z młodzieżą w krajach Partnerstwa Wschodniego. Pracownicy młodzieżowi dzięki udziałowi w działaniach szkoleniowych mają szansę na porównanie swych doświadczeń i praktyk z doświadczeniami profesjonalistów z krajów Unii Europejskiej. Nie do przecenienia jest tu rola polskich specjalistów w tej dziedzinie, którzy są uznanymi ekspertami i szkolą zarówno pracowników młodzieżowych, jak i młodzież z krajów Partnerstwa Wschodniego. Od roku 2007 dzięki tego typu działaniom możliwe było wyszkolenie grupy pracowników młodzieżowych z krajów Partnerstwa Wschodniego, których metody pracy i doświadczenie, zwłaszcza w zakresie pracy z młodymi migrantami i młodzieżą objętą przesiedleniami, są cenione nie tylko w krajach regionu czy Unii Europejskiej, lecz także na świecie. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji we współpracy z Centrum Współpracy z Krajami Europy Wschodniej i Kaukazu SALTO prowadzi regularne działania szkoleniowe, które mają na celu dzielenie się wiedzą i doświadczeniem przez pracowników młodzieżowych oraz wymianę dobrych praktyk i narzędzi szkoleniowych.

Warto podkreślić znaczenie programów bilateralnych, w których pomimo wyraźnie zarysowanego wymiaru międzynarodowego kładzie się duży nacisk na budowanie dobrosąsiedzkich relacji, walkę z uprzedzeniami i akcentuje wartość więzi między wspólnotami lokalnymi, które bardzo często łączy wspólna historia. Poprzez tego typu projekty młodzi ludzie nie tylko poznają historię i tradycję swych krajów i regionów, lecz także odkrywają wspólne zainteresowania, dzięki którym mogą rozwijać swe pomysły. Sąsiedzkie programy bilateralne pozwalają młodym ludziom na dostrzeżenie walorów swych najbliższych sąsiadów, a dzięki zastosowaniu metod edukacji pozaformalnej stanowią narzędzie rozwijania kompetencji językowych, interpersonalnych i społecznych oraz przyczyniają się do budowania więzi między młodymi liderami, którzy niejednokrotnie po doświadczeniu udanej współpracy kontynuują wspólne działania w przyszłości.

Wnioski

Współpraca z krajami Partnerstwa Wschodniego w dziedzinie polityki młodzieżowej to ważny element zarówno Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, w ramach Platformy 4 Partnerstwa Wschodniego, jak i programu Erasmus+, który umożliwia młodym ludziom i osobom pracującym z młodzieżą zdobywanie oraz podnoszenie kompetencji. Polska jest najbardziej aktywnym krajem Unii Europejskiej w realizacji projektów edukacyjnych skierowanych do młodzieży z krajów Partnerstwa Wschodniego. Polskie organizacje pozarządowe cieszą się dużą renomą, a osoby organizujące szkolenia dla innych krajów stały się cenionymi ekspertami w dziedzinie pracy z młodzieżą, również tą z mniejszymi szansami.

Pakiet na rzecz Edukacji i Młodzieży (*Youth and Education Package*) jest mechanizmem ułatwiającym wsparcie inwestycji w kompetencje i umiejętności ludzi młodych, zwiększa ich zaangażowanie obywatelskie, zatrudnienie oraz wspiera ich przedsiębiorcze postawy. W związku z tym oraz na podstawie – przedstawionej w niniejszym opracowaniu – analizy polityk młodzieżowych krajów Partnerstwa Wschodniego, w celu dalszego wzmocnienia współpracy z Polską i pozostałymi krajami Unii Europejskiej w dziedzinie polityki młodzieżowej, proponowane są poniższe wnioski i rekomendacje:

Włączenie społeczne (*social inclusion*) powinno pozostać jednym z priorytetów programów mobilności edukacyjnej z udziałem młodzieży z krajów PW. Szczególną uwagę należy poświęcić młodzieży spoza dużych miast, młodzieży niepełnosprawnej oraz młodym ludziom z problemami o podłożu społeczno-ekonomicznym. W przypadku Ukrainy, Gruzji oraz Azerbejdżanu do omawianej grupy włączyć należy młodzież objętą przymusowymi przesiedleniami (IDP – *Internally Displaced People*).

Ważnym elementem współpracy z krajami PW jest transfer doświadczeń rozwoju społeczeństw obywatelskich w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, w których stworzono efektywną bazę legislacyjną wspierania instytucji obywatelskich na poziomie lokalnym oraz krajowym. W Polsce są to: ustawa

o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, praktyka przekazywania 1 proc. podatku dochodowego na wskazane organizacje pozarządowe, przejrzysty mechanizm współpracy między samorządami a III sektorem.

Dzięki udziałowi w międzynarodowych projektach edukacyjnych finansowanych ze środków Unii Europejskiej organizacje pozarządowe z krajów Partnerstwa Wschodniego znacząco zwiększyły swój potencjał administracyjno-organizacyjny i stały się ważnymi partnerami unijnych projektów edukacyjnych. Warto kontynuować ten rozwój w ramach przyszłych inicjatyw Unii, takich jak Europejski Korpus Solidarności czy następcą programu Erasmus+ na lata 2021–2027.

Analiza badawcza i monitoring efektów programu Erasmus+ Młodzież dowodzą, że działania na rzecz tej grupy mają duży wpływ na rozwój kompetencji i umiejętności cenionych na rynku pracy. Szczególne znaczenie mają tu długoterminowe projekty międzynarodowego wolontariatu, dzięki którym młodzi ludzie mogą sprawdzić się w pracy dla organizacji i społeczności lokalnych. Udział w tego typu długoterminowych działaniach stanowi dla wielu młodych osób nie tylko lekcję samodzielności, lecz także szansę na postawienie pierwszych kroków w kierunku wejścia na rynek pracy i możliwość sprawdzenia w praktyce swoich umiejętności i zdolności. W czasach spowolnienia gospodarczego, gdy młodzi ludzie są szczególnie dotknięci problemem bezrobocia, stał się także ciekawą alternatywą dla pierwszych doświadczeń zawodowych, dającą dodatkowo możliwość nabycia kompetencji językowych, społecznych i międzykulturowych. Nie daje on co prawda możliwości zarobku, lecz może być istotnym narzędziem w walce z bezczynnością bezrobotnych młodych ludzi. Chcąc dalej wzmacniać potencjał młodzieży z krajów Partnerstwa Wschodniego, należy utrzymać i zwiększać finansowanie długoterminowych projektów wolontariatu, które są dla młodzieży z tych krajów unikatowym doświadczeniem, mogącym zaważyć na ich dalszych życiowych wyborach. Wolontariat międzynarodowy, poprzez wzmacnianie kompetencji kluczowych, przyczynia się bowiem do łatwiejszego wejścia młodych ludzi na rynek pracy oraz bardziej skutecznego i świadomego budowania przez młode osoby swej pozycji na nim.

Mobilność edukacyjna jest wstępem do mobilności zawodowej i odpowiada na dynamicznie postępującą niestabilność zatrudnienia, szczególnie wśród osób poniżej 30. roku życia. Młodzi ludzie dzięki udziałowi w międzynarodowych projektach mobilności edukacyjnej nabywają kompetencje niezbędne do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Poprzez narzędzia edukacji pozaformalnej uczą się otwartości i wzajemnego zrozumienia oraz współpracy w środowisku międzynarodowym, a także rozwijają kompetencje językowe. Programy międzynarodowe zwiększają poczucie odpowiedzialności za swoje życie (w tym także zawodowe), pomagają młodym ludziom zrozumieć sens podejmowanych przez nich działań. Fakty te powinny być punktem wyjścia do wypracowania przyszłych ram międzynarodowej współpracy młodzieży z UE i krajów PW.

Edukacja pozaformalna zgodnie z europejską strategią szkoleniową jest podstawowym narzędziem wspierania profesjonalizacji pracy z młodzieżą oraz rozwoju potencjału sektora organizacji młodzieżowych. Oprócz pracowników młodzieżowych na profesjonalizacji pracy z młodzieżą zyskują także organizacje, z którymi są oni związani, oraz pośrednio grupy docelowe, na rzecz których pracują. Ewaluacja rozpoczętego w 2017 r. programu EU4Youth oraz pogłębiona refleksja nad od lat działającymi strukturami wsparcia, takimi jak sieć centrów SALTO, powinny udzielić szczegółowych odpowiedzi na pytania o kierunki rozwoju mechanizmów wsparcia krajów PW przez programy UE.

Bibliografia

Wstęp

- » www.polskapomoc.gov.pl
- » www.msz.gov.pl
- » Polityka wschodnia Unii Europejskiej w perspektywie jej rozszerzenia o państwa Europy Środkowo-Wschodniej – polski punkt widzenia, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2001; Mizerska-Wrotkowska, M., Geneza i instytucjonalizacja Partnerstwa Wschodniego, s. 43-63
- » www.rpo.gov.pl/sites/default/files/5%20-%20MSZ%20PW%20PL.pdf

Młodzieżowe fora Partnerstwa Wschodniego

- » Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji – www.frse.org.pl i www.coe.int/en/web/youth/youth-policy
- » Ministerstwo Edukacji Narodowej – men.gov.pl/stroyny/iii-forum-mlodziezy-partnerstwa-wschodniego-w-warszawie.html
- » Program Eurodesk Polska – www.eurodesk.pl/szkolenia/iii-forum-mlodziezy-partnerstwa-wschodniego
- » www.eap-youth-forum.pl/

Armenia

- » Voskanyan, A., Contribution of non-programme countries to EU Youth Wiki – Chapter I: Armenia: Youth Policy Governance, Council of Europe, 2017.
- » www.youthpolicy.org/factsheets/country/armenia/.
- » The World Factbook.

Azerbejdżan

- » www.youthpolicy.org/factsheets/country/azerbajjan/.
- » The World Factbook.

Białoruś

- » Salikau, A., Contribution of non-programme countries to EU Youth Wiki – Chapter I: Belarus: Youth Policy Governance, Council of Europe, 2017.
- » www.youthpolicy.org/factsheets/country/belarus.
- » spring96.org/en/news/89314.
- » The World Factbook.
- » www.icnl.org/research/monitor/belarus.html.

Gruzja

- » Fras, M., Contribution of non-programme countries to EU Youth Wiki – Chapter I: Georgia: Youth Policy Governance, Council of Europe, 2017.
- » www.youthpolicy.org/factsheets/country/georgia/.
- » The World Factbook.

Mołdawia

- » www.kiszyniow.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/informacje_o_moldowie/moldawskie_ministerstwa.
- » Buruina, M., Reviews on Youth Policies and Youth Work in the Countries of South East Europe, eastern Europe and Caucasus – Republic of Moldova, Council of Europe, 2011.
- » www.oecd.org/dev/inclusivesocietiesanddevelopment/youth-issues-in-moldova.htm.
- » The World Factbook.

Ukraina

- » Borenko, Y., Ostrikova, A., Contribution of non-programme countries to EU Youth Wiki – Chapter I: Ukraine: Youth Policy Governance, Council of Europe, 2017.
- » The World Factbook.

Zagraniczne mechanizmy wsparcia polityki młdzieżowej w krajach Partnerstwa Wschodniego

- » www.mwd.org.pl
- » www.erasmusplus.org.pl
- » www.frse.org.pl
- » www.pnwm.org
- » www.solidarityfund.pl

Przypisy

- I Źródło: www.consilium.europa.eu/pl/policies/eastern-partnership, dostęp 18.05.2018 r.
- II Źródło: eur-lex.europa.eu/legal-content/FRN/TXT/?uri=LEGISSU-M:r17007, dostęp 18.05.2018 r.
- III Źródło: www.msz.gov.pl/pl/c/MOBILE/polityka_zagraniczna/partnerstwo_wschodnie/wymiar_dwustronny/, dostęp 18.05.2018 r.
- IV *ibidem*.
- V Źródło: register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=PL&f=ST%208435%202009%20INIT, dostęp 14.06.2018 r.
- VI *ibidem*.
- VII Źródło: www.consilium.europa.eu/pl/policies/eastern-partnership/, dostęp 20.05.2018 r.
- VIII Źródło: www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf, dostęp 18.05.2018 r.
- IX Źródło: www.consilium.europa.eu/media/21526/riga-declaration-220515-final.pdf, dostęp 19.05.2018 r.
- X Źródło: www.consilium.europa.eu/media/31758/final-statement-st14821en17.pdf, dostęp 19.05.2018 r.
- XI Źródło: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji i Ministerstwo Edukacji Narodowej.
- XII Okno Partnerstwa Wschodniego programu Młodzież w działaniu (2007–2013) to dodatkowe środki (w wysokości 31,5 mln euro) przeznaczone przez Komisję Europejską w latach 2012–2013 na rozwijanie współpracy w dziedzinie młodzieży między krajami programu a krajami Partnerstwa Wschodniego. Szacuje się, że dzięki nim z możliwości programu „Młodzież w działaniu” mogło skorzystać nawet 21 tys. osób (młodych ludzi i pracowników młodzieżowych) z krajów programu „Młodzież w działaniu” i krajów Partnerstwa Wschodniego.
- XIII Źródło: jtba.lt/wp-content/uploads/2015/01/Report-of-the-1st-Eastern-Partnership-Youth-Forum.pdf, dostęp 12.05.2018 r.
- XIV Źródło: ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/international-cooperation/documents/eastern-partnership/eastern-partnership-youth-forum-2-recommendations_en.pdf, dostęp 14.05.2018 r.
- XV Źródło: www.eap-youth-forum.pl/welcome/art/71/0, dostęp 15.05.2018 r.

- XVI Źródło: www.coe.int/en/web/youth/youth-policy, dostęp 15.05.2018 r.
- XVII Zgodnie z decyzją rządu Republiki Armenii N1693-N z 27 grudnia 2012 r. zatwierdzającą Strategiczny Plan Krajowej Polityki Młodzieżowej na lata 2013–2017.
- XVIII Voskanyan, A., Contribution of non-programme countries to EU Youth Wiki – Chapter I: Armenia: Youth Policy Governance, Council of Europe, 2017.
- XIX Źródło: www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=96116, dostęp 10.06.2018 r.
- XX Źródło: www.youthpolicy.org/national/Azerbaijan_2002_Youth_Policy_Law.pdf, dostęp 10.05.2018 r.
- XXI *ibidem*.
- XXII Źródło: www.youthpolicy.org/national/Azerbaijan_2011_Youth_State_Program.pdf, dostęp 10.05.2018 r.
- XXIII Źródło: youthfoundation.az/, dostęp 8.05.2018 r.
- XXIV *ibidem*.
- XXV Źródło: www.nayora.az/lang/az/, dostęp 14.05.2018 r.
- XXVI Źródło: bel-kodeksy.com/ob_osnovah_gosudarstvennoj_molodezhnoj_politiki.htm, dostęp 20.05.2018 r.
- XXVII Źródło: law.by/document/?guid=3871&p0=V19402875e, dostęp 16.05.2018 r.
- XXVIII Źródło: bel-kodeksy.com/ob_osnovah_gosudarstvennoj_molodezhnoj_politiki.htm, dostęp 16.05.2018 r.
- XXIX Źródło: kodeksy-by.com/zakon_rb_o_gosudarstvennoj_podderzhke_molodezhnyh_i_detskih_obwestvennyh_ob_edinenij_v_respublike_bielarus.htm, dostęp 16.05.2018 r.
- XXX Źródło: kodeksy.by/kodeks-ob-obrazovanii, dostęp 16.05.2018 r.
- XXXI Źródło: kodeksy.by/kodeks-ob-obrazovanii, dostęp 16.05.2018 r.
- XXXII Źródło: edu.gov.by/doc-3997093/, dostęp 16.05.2018 r.
- XXXIII Źródło: msy.gov.ge/index.php?sec_id=210&lang_id=GEO, dostęp 18.05.2018 r.
- XXXIV Źródło: geostat.ge/?action=page&p_id=472&lang=geo, dostęp 18.05.2018 r.
- XXXV Źródło: msy.gov.ge/files/Ministry/kanonebi/kanoni/kanoni_bavSvTada_axalgazrduli_kavSirebis_saxelmwifoebrivi_mxardaWeris_Sesaxeb.pdf, dostęp 18.05.2018 r.
- XXXVI Źródło: matsne.gov.ge/ka/document/view/15652, dostęp 18.05.2018 r.
- XXXVII Źródło: msy.gov.ge/index.php?sec_id=210&lang_id=GEO, dostęp 18.05.2018 r.

- XXXVIII Źródło: matsne.gov.ge/ka/document/view/2766763, dostęp 19.05.2018 r.
- XXXIX Źródło: www.youthpolicy.org/national/Moldova_1999_Youth_Law.pdf, dostęp 19.05.2018 r.
- XL Źródło: www.youthpolicy.org/national/Moldova_2011_Youth_Policy_Review.pdf, dostęp 19.05.2018 r.
- XLI *ibidem*.
- XLII Źródło: www.youthpolicy.org/national/Moldova_1999_Youth_Law.pdf, dostęp 19.05.2018 r.
- XLIII Źródło: www.cntm.md/en/, dostęp 19 maja 2018 r.
- XLIV Źródło: mf.gov.md/ro/ministerul-finan%C8%9Belor/bugetul-ministerului, dostęp 19.05.2018 r.
- XLV Źródło: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12, dostęp 19.05.2018 r.
- XLVI Źródło: www.ukrstat.gov.ua/, dostęp 20.05.2018 r.
- XLVII Źródło: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12, dostęp 20.05.2018 r.
- XLVIII Źródło: zakon5.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF, dostęp 20.05.2018 r.
- XLIX Źródło: www.president.gov.ua/documents/5802015-19494, dostęp 20.05.2018 r.
- L Źródło: youth-worker.org.ua/, dostęp 20.05.2018 r.
- LI Źródło: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/532/2013, dostęp 20.05.2018 r.
- LII Źródło: rm.coe.int/16806b940b, dostęp 20.05.2018 r.
- LIII Źródło: zakon5.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF#n66, dostęp 20.05.2018 r.
- LIV Źródło: www.etf.europa.eu/web.nsf/pages/EaP_EN, dostęp 20.05.2018 r.
- LV Źródło: freedomhouse.org/report-types/freedom-world, dostęp 21.05.2018 r.
- LVI Źródło: www.icnl.org/research/monitor/belarus.html, dostęp 1.06.2018 r.
- LVII Źródło: www.icnl.org/research/monitor/azerbaijan.html, dostęp 1.06.2018 r.
- LVIII Źródło: www.researchyouth.eu, dostęp 23.05.2018 r.

Home

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE) funkcjonuje od 1993 r. Jest jedyną w Polsce instytucją z tak dużym doświadczeniem w zarządzaniu kilkunastoma edukacyjnymi programami europejskimi. W latach 2007–2013 koordynowała w Polsce programy: „Uczenie się przez całe życie” (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius i Grundtvig) oraz „Młodzież w działaniu”. Obecnie pełni funkcję Narodowej Agencji Programu Erasmus+ na lata 2014–2020. Równolegle realizuje europejskie inicjatywy informacyjno-edukacyjne: eTwinning, Eurodesk Polska, Eurydice, Europass, ECVET i EPAL. Wspiera również współpracę z krajami Wschodu, poprzez Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży, Polsko-Ukraińską Radę Wymiany Młodzieży oraz Centrum Współpracy SALTO z Krajami Europy Wschodniej i Kaukazu. Od 2014 roku FRSE uczestniczy we wdrażaniu Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Fundacja jest też organizatorem wielu wydarzeń edukacyjnych, w tym konkursów promujących rezultaty projektów (*EDUinspiracje i EDUinspirator, European Language Label, SElfie+*). Koordynuje obchody Europejskiego Tygodnia Młodzieży oraz współorganizuje wydarzenia odbywające się w ramach Europejskiego Dnia Języków. Prowadzi działalność analityczno-badawczą oraz wydawniczą (jest wydawcą m.in. kwartalników: *Języki Obce w Szkole* oraz *Europa dla Aktywnych*).

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Narodowa Agencja Programu Erasmus+
Al. Jerozolimskie 142 A, 02-305 Warszawa
tel. +48 22 463 10 00

www.frse.org.pl
erasmusplus.org.pl
kontakt@frse.org.pl

